Ўзбекистон — келажаги буюк давлат

ХАЛҚ СЎЗИ

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

1998 йил 23 июнь сешанба

Сотувда эркин нархда
№ 125 (1906)

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ ВА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ГАЗЕТАСИ

ХОРАЗМ ВИЛОЯТИ ҒАЛЛАКОРЛАРИГА ВА БАРЧА МЕҲНАТКАШЛАРИГА!

Азиз дўстлар!

Сизларни дастлабки меҳнат ғалабангиз — давлатга ғалла сотиш бўйича йиллик режангизни мамлакатимизда биринчи бўлиб уддалаганингиз билан чин кўнглимдан муборакбод этаман.

Хоразмликлар азалдан улкан деҳқончилик мактабига ва бой анъаналарига эгалигини яна бир бор исботладилар.

Сизлар метин иродангиз, деҳқончилик илмингиз, ерга бўлган муносабатингиз, фидойилигингиз ва доимо янгиликка интилишингиз туфайли ана шундай натижага эришдингиз. Ҳар гектар ердан 50 центнердан ошириб ҳосил олдингиз. Режага қўшимча равишда давлатга яна ўн минг тонна ғалла топширишга аҳд қилганингизни мамлакатимиз тараққиётига, халқимиз фаровонлигига қўшаётган улкан ҳиссангиз, деб биламан.

Муҳтарам дўстлар!

Фурсатдан фойдаланиб, Сизларни — вилоят ғаллакорларини, механизаторларини, мутахассисларини ва барча меҳнаткашларини улкан ғалаба билан яна бир бор муборакбод этар эканман, ҳаммангизга мустаҳкам соғлиқ, оилангизга тинчлик, омонлик, Ватан ва халқимиз равнақи йўлидаги эзгу ишларингизда муваффақиятлар тилайман.

Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти

ХОРАЗМЛИКЛАР ЗАФАРИ

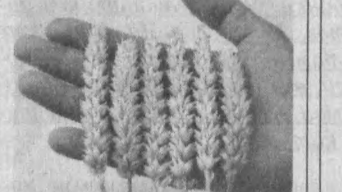

Мамлакатимиз ғалла мустақиллигини таъминлашга муносиб ҳисса қўшишга интилаётган Хоразм вилояти деҳқонлари давлатга дон етказиб бериш буюртмасини республикада биринчи бўлиб бажардилар. Ҳар гектар ердан ўртача 50 центнердан ҳосил кўтарилди. Бу ўтган йилдагидан 10 центнер кўпдир.

Қишлоқда меҳнатни янгича ташкил қилиш, деҳқонни замонавий техника билан таъминлаш, уруғчиликка жиддий эътибор бериш, энг муҳими — деҳқонда ерга эгалик ҳиссини шакллантириш борасидаги ишлар муваффақият омили бўлди.

Мамлакатимиз мустақиллигининг етти йиллигини муносиб кутиб олишни ўз олдиларига мақсад қилиб қўйган вилоят ғаллакорлари яна 10 минг тонна дон топшириб, ялпи хирмонни 200 минг тоннага етказишга қарор қилдилар.

(ЎзА)

ПРЕЗИДЕНТ ҲУЗУРИДА ҚАБУЛ

22 июнь куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов АҚШнинг "Ньюмонт Голд" компанияси раиси, президенти ҳамда бош ижрочи директори Роналд Кэмбри раҳбарлигидаги ушбу компания делегациясини қабул қилди.

Суҳбатда давлатимиз раҳбари икки мамлакат ўртасидаги ўзаро ҳамкорлик алоқалари яхши самаралар бераётганидан мамнуният изҳор этди. Хусусан, америкаликлар билан ҳамкорликда ташкил этилган "Зарафшон-Ньюмонт" қўшма корхонаси ўтган йилни яхши кўрсаткичлар билан якунлади. Таъкидлаш керакки, жаҳон бозорида олтин баҳосида пасайиш кузатилаётган бўлса-да, бу қўшма корхона фаолиятига ўз таъсирини кўрсатгани йўқ.

1921 йили ташкил топган "Ньюмонт Голд" компанияси айни кунда олтин қазиб олиш бўйича дунёдаги энг юқори ўринлардан бирини эгаллаб турибди. Ўзбекистон ҳукумати билан ушбу компания ўртасидаги келишувга биноан, 1992 йили "Зарафшон-Ньюмонт" Ўзбекистон-Америка қўшма корхонаси ташкил топди. Корхона 1995 йилдан буён Мурунтов конидаги қолдиқ рудани қайта ишлаб, ундан юқори сифатли олтин олмоқда. 1997 йил натижаларига кўра, "Зарафшон-Ньюмонт" дунёнинг етакчи олтин қазиб олувчи корхоналари сафидан жой олди.

Суҳбат чоғида "Зарафшон-Ньюмонт" қўшма корхонаси фаолиятининг самарадорлигини янада ошириш, "Ньюмонт Голд" компанияси томонидан Ўзбекистонга қўшимча сармоя киритиш имкониятлари ҳамда томонларни қизиқтирган бошқа масалалар юзасидан фикр алмашилди.

Қабул маросимида Ўзбекистон Давлат геология ва минерал ресурслар қўмитаси раиси Т.Шоёқубов, ташқи иқтисодий фаолият Миллий банки бошқаруви раиси Р. Азимов иштирок этди.

(ЎзА)

СУРАТДА: қабул пайти.
С. ЗУФАРОВ олган сурат.

ДЕҲҚОНЧИЛИК

ЭЪЗОЗХОННИНГ ҒЎЗАЛАРИ КЎСАКЛАДИ

Неча йилдирки, Эъзозхоннинг номи вилоятда оғиздан тушмайди, баҳорда, ёзда ва кузда унинг номи газеталарда ёзилиб, радиода тез-тез зикр қилинади, Фарғона телеэкранидан унинг сиймоси ҳаммага таниш бўлиб қолган. Мана, икки йилдирки, у «плёнкачи пахтакор» деган ном чиқарди.

Биров уни «ташаббускор» деб улуғласа, кўпчилик уни «пахтапарвар» дейди. Маҳаллий журналистлар эса, уни «бригадирлар сулоласининг кенжаси» деб шарафлаб ёздилар. Ҳақиқатан ҳам унинг отаси Шербўтаев илғор бригада бошлиғи бўлган экан. Ота ўрнини Эъзозхоннинг опаси эгаллади. У 19 йилдан бери пахта бригадири, турмуш ўртоғи ҳам кўпдан бери бригада бошлиғи. У шифобахш анор етиштиришда уста боғбондир. Ўз соҳасининг номдори ва донгдорлари бўлмиш бу сулоланинг Эъзозхони табиатан ҳаммасидан ўзгача ва ишчанликда бошқалардан бўлакчадир.

У бригадир бўлибдики, жамоаси Шербўтаев номли хўжаликнинг жами ишлари ҳақидаги маълумотларида рўйхатнинг бошида юради. Экишда, дорилашу суғоришда, чопиқми, теримми — Эъзозхон бригадаси рўйхатнинг этагига тушиб қолганини эслаёлмайдилар. Фарғона вилояти ёки Кува туманида қандай янги ҳаракат бошланса, Эъзозхон ўша янгиликнинг олдинги сафида бўлади. Вилоятда плёнка остида чигит экиш нияти пайдо бўлганида у биринчи бўлиб ҳамма ерини Андижон технологияси режасига ҳозирлаб қўйган эди. Бошқаларнинг юрагини ўйнатиб турган қимматбаҳо плёнка ва унинг серташвиш меҳнати ҳақидаги миш-мишлар ҳам Эъзозхонни чўчитмади. У Кува туманида биринчи бўлиб 8 гектар ерга плёнка остида чигит қадади. Андижон пахтачилик институтини аъло баҳоларда битирган Эъзозхон бу соҳада ҳам катта синовдан яхши ўтди. Ўша йили ҳаммадан олдин экишни тугаллади. Эртаги теримга тушди ва бир теримдаёқ йиллик режа бажарилди. Ҳосилдорликда ҳам юқори натижа: ҳар гектардан 48 центнердан аъло навли пахта хирмонини кўтаришга эришилди.

— Аъзолар пулнинг тагида қолишди, — дейди Эъзозхон. — Ҳазиллашаётганим йўқ, рост гап! Бригада пахтадан салкам икки миллион сўм даромад қилди. Теримчи Мамлакатхон Жўрабоева тўрт юз минг сўм нақд пул санаб олди, қолганлар ҳам ундан кам даромад қилишмади.

Бу йил 40 гектар ернинг ҳаммасида плёнка остида пахта етиштирилмоқда.

Экишдан олдин, ер кўндалангига дориланади. Бу усулда ўғит бўлажак кўчат тубига озуқа бўлади. Натижада 11 кунда чигит униб чиқди. Яна ўн кун ўтгач, ғўзалар барг ёзди, 15 апрелда эса дастлабки ҳосил нишонасини кўрсатиб, шоналай бошлади.

Шоналар гулга кириши олдида ёғингарчилик кучайиб, жала устига жала қуйди, ҳатто сел келди, Қақир қишлоғи аҳолиси бошига ташвиш солган сел қўшни қишлоқлик Эъзозхонни ҳам четлаб ўтмади. У далада юрган пайтда талаба ўғли Андижондан 15 ҳамроҳи билан меҳмонга келиб қолди. Ўғлининг жўраларини меҳмон қилиш учун уйига келган она ҳовлисини лойқага тўлдирган сел устидан чиқиб қолди. Меҳмон студентларни зиёфат ўрнига селга қарши курашга солиб қўйгач, Эъзозхон ўз даласига югурди. Аввалдан кўриб қўйилган эҳтиёт чоралар унга қўл келди, сел унинг ғўзаларини четлаб ўтди!

Офатдан сақланиб қолган ғўзалар ёғин-сочинга сўз бермай, қийғос гуллади ва бўлиқ кўсак туга бошлади. Бирин-кетин кўсаклаётган ғўзалар мўлжалдаги «эллик» ва ундан ҳам ортиқ ҳосилга кафолатдай мавжланиб, Эъзозхонни қувонтирмоқда.

Иброҳим РАҲИМ.

ВИЛОЯТЛАРДА

МАСЪУЛИЯТНИ ОШИРИШ ЛОЗИМ

Бўка тумани ҳокимлигида Тошкент вилоят фаолларининг йиғилиши бўлди. Унда шаҳар ва туман ҳокимлари, уларнинг ўринбосарлари, хотин-қизлар қўмиталари раислари, ҳуқуқ-тартибот идораларининг вакиллари, журналистлар иштирок этишди.

Йиғилишда вилоят ҳокими Эркин Рўзиев маъруза қилди.

Нотиқ ва муҳокамада сўзга чиққанлар таъкидлаб ўтишганидек, вилоятда ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш борасида ютуқлар мавжуд. Бироқ, Президентимиз халқ депутатлари Қашқадарё вилояти кенгашининг навбатдан ташқари сессиясидаги нутқида уқтириб ўтган камчиликлар, ислоҳотлар ривожига тўсиқ бўлаётган муаммолар Тошкент вилоятидаги туман ва хўжаликларда ҳам учрайди. Шу боис ҳар бугун ҳар бир соҳада қонун устуворлигига эришиш, кадрлар қўнимсизлигига чек қўйиш, жиноятчиликнинг ҳар қандай кўринишларига нисбатан муросасиз бўлиш лозим. Қолаверса, жойларда раҳбарларнинг иш услубини тубдан яхшилаш талаб этилмоқда.

Вилоятдаги ярим йиллик сарҳисоб шуни кўрсатмоқдаки, ғалладан юқори ҳосил олинаётган бир пайтда, қатор туманларда қишлоқ хўжалигида хусусий тадбиркорликни ривожлантириш, айниқса, гўшт-сут ишлаб чиқариш борасида сусткашликлар сезилмоқда. Ҳаттоки, айрим туманларда ерга, мулкка бўлган муносабатда раҳбарларнинг ошна-оғайнигарчилик, қариндош-уруғчилик кайфиятига берилиш ҳоллари содир бўлаяпти. Хўжаликларнинг турли ташкилотлар билан йил бошида тузган шартномалари аксарият ҳолларда амалда ўз исботини топмаяпти. Бу каби муаммоларни бартараф этиш учун жойларда раҳбар ходимлар масъулияти ва жавобгарлигини ошириш, Президентимизнинг маърузасида илгари сурилган вазифа, қоида ва хулосалардан оқилона фойдаланиш муҳим аҳамиятга эгадир.

Ш. КАРИМОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ДОЛЗАРБ МАСАЛА МУҲОКАМА ЭТИЛДИ

Бугун Жиззахда вилоят фаоллари йиғилиши бўлиб ўтди. Унда вилоятда ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларнинг бориши ва Президентимиз Ислом Каримовнинг халқ депутатлари Қашқадарё вилояти кенгашининг навбатдан ташқари сессиясида сўзлаган нутқидан келиб чиқадиган вазифалар муҳокама этилди.

Вилоят ҳокими Ш.Мирзиёев шу ҳақда маъруза қилди.

Йиғилишда вилоятни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришда муайян ишлар амалга оширилганлиги қайд этилди. Бироқ, бу борада ечимини кутаётган муаммолар ҳам оз эмаслиги таъкидланди. Жумладан, вилоятда кадрларни танлаш, тарбиялаш, топширилган иш учун масъулиятни юксалтиришга ҳамма жойда ҳам жиддий эътибор берилмади. Ўтган бир ярим йил давомида 121 хўжалик раҳбари алмаштирилди, етти туман ҳокими, ўн саккиз вилоят ташкилоти раҳбарлари янгиланди. Қишлоқ инфратузилмасини шакллантириш, аҳолига савдо, маиший-маиший хизмат кўрсатишни талаб даражасида деб бўлмайди. Халқ таълими, тиббиёт соҳасини янада ривожлантириш борасида ҳали кўп иш қилиниши лозим.

Йиғилишда давлатимиз раҳбарининг нутқида баён этилган қоида ва хулосалар асосида вилоятда ислоҳотларни янада чуқурлаштириш, барча даражадаги раҳбарлар масъулиятини ошириш, кадрлар тайёрлашни яхшилаш чора-тадбирлари белгиланди.

Йўлчи ЖЎРА,
ЎзА мухбири.

ОБУНАЧИЛАР ДИҚҚАТИГА !

Республикамиздаги барча почта алоқа бўлимларида ва "Матбуот уюшмаси" акциядорлик жамиятларида 1998 йилнинг иккинчи ярим йиллиги учун "Халқ сўзи" ва "Народное слово" газеталарига обуна қабул қилиш давом этмоқда.

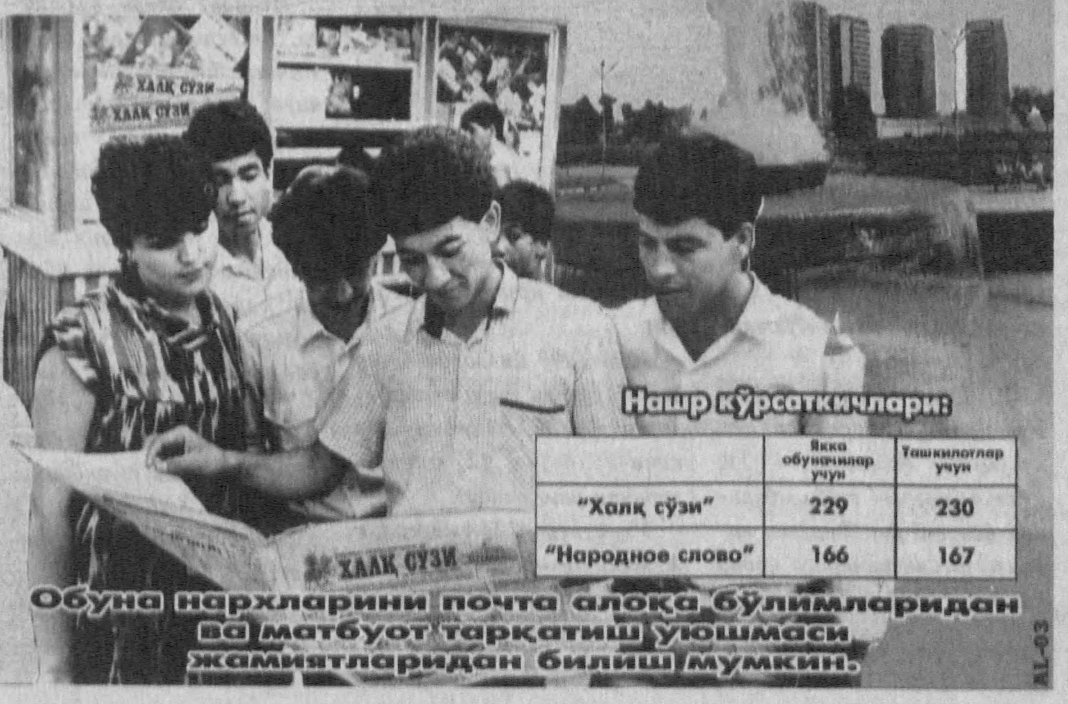

Нашр кўрсаткичлари:

	Якка обуначилар учун	Ташкилотлар учун
"Халқ сўзи"	229	230
"Народное слово"	166	167

Обуна нархларини почта алоқа бўлимларидан ва матбуот тарқатиш уюшмаси жамиятларидан билиш мумкин.

AL-03

ИККИ ТУМАН МАРРАДА

— Самарқанд вилоятининг Пахтачи ва Нарпай тумани деҳқонлари ғалла топшириш йиллик режасини бажардилар. Пахтачилик деҳқонлар жами 8 минг тонна, нарпайликлар эса 14 минг тонна сара дон топширишди. Ҳозирда туман хўжаликларида ғалла топшириш давом этмоқда.

Ўз мухбиримиз.

СОАТ МИЛЛАРИ АЙЛАНАДИ — ДУШАНБА ХАБАРЛАРИ

● ЯНГИЛИК

БАҒДОДЛИКЛАР ТАШАББУСИ

Дунёдаги қатор мамлакатларда донадор (грануллланган) ўт уни ишлаб чиқариш туфайли чорвачилик маҳсулотлари етиштириш кўпайтирилиб, бу борада яхши натижаларга эришилаётганлиги сир эмас. Бундан бир неча йил аввал мамлакатимизда кўк бедадан донадор озуқа тайёрлаш йўлга қўйилган эди. Афсуски, беда майдонларининг камайиб кетиши бу илғор технологиянинг ўз-ўзидан йўқолиб кетишига сабаб бўлди.

— Энди «Бағдоддон» ҳиссадорлик жамиятида шу унутилиб борилаётган технологияни ўзлаштиришга киришилди, — деб ёзади Фарғона вилоятидаги ўз мухбиримиз Набижон Собир. — Мамлакатимизда биринчи бўлиб омухта емдан донадор озуқа — ўт уни ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Бу янгилик соҳадош корхоналар ўртасида катта қизиқиш уйғотмоқда. Шунинг учун ҳам мазкур корхона базасида омухта-ем ишлаб чиқариш саноатининг истиқболлари ва донадор ўт уни тайёрлаш самараларига бағишланган семинар бўлиб ўтди. Бу ерда бўлганлар донадор омухта емни сертификациялаш, хомашёнинг янги турларини ишлаб чиқариш борасидаги тажрибалар, илғор технологиялар билан яқиндан танишдилар. Бағдодликлар тажрибасини мамлакатда оммавийлаштириш лозимлиги уқтириб ўтилди.

● ИБРАТ

МАРЖУМАК КЕРАКМИ — ОҚДАРЁГА КЕЛИНГ

Яқин йилларда савдо пештахталарида ўзимизда, аниқроғи, Самарқандда етиштирилган маржумак (гречиха) пайдо бўлса, ажабланманг, — деб хабарлайди мухбиримиз Гули Чеҳра. — Шу пайтгача фақат шимолда етиштирилган ва ўша ёқлардан келтирилган гречихани ўзимизда ҳам етиштирилса бўлар экан. Қолаверса, уни буғдойдан бўшаган ерда ҳам экиш мумкинлигини оқдарёлик деҳқонлар исботлаб беришди. «Оқдарё» жамоа хўжалигида тажриба тариқасида экилган гречихадан 10 центнердан ҳосил олинди. Суғориладиган туманлар шароитида бундан ҳам юқори ҳосил олиш мумкин экан. У баҳорги экин сифатида экилса ҳам бўлаверади.

— Ҳали бизда махсус экиш агрегати йўқлиги боис ғалла экадиган агрегатдан фойдаланиш, ҳосилни ҳам ғалла ўриш комбайнларида йиғиштириб олиш имконияти бор, — дейди ўсимликларни ҳимоя қилиш ва агрохимиявий тадқиқот маркази бошлиғи, биолог-олим Баҳром Давронов.

● ТАДБИРКОРЛИК

«МИКРЭЛ» ОҚСИЛИ

Янгийўлдаги «Микрэл» қўшма корхонаси маҳсулоти «жаҳонда ўхшаши йўқ» деган тавсифга сазовор бўлди. Узлуксиз технология асосида ишлаётган цехлар билан танишарканмиз, бунга ишонч ҳосил қилдик, — деб ёзади мухбиримиз Шодиёр Каримов.

— Мамлакатимиздаги ёғ-мой комбинатларида шу пайтгача иккиламчи чиқит ҳисобланган кунжара янги корхона учун асосий хомашё ҳисобланади. Агар мавжуд чигитни қайта ишлаш корхоналарида минглаб тонна кунжара чиқишини назарда тутадиган бўлсак, бир йилда «Микрэл» ишчилари ундан 45500 тонна оқсил моддаси олиши мумкин экан. Чорвачиликда бу оқсилдан фойдаланилганда қорамоллар тез семиради, оқсил кукуни берилаётган паррандалар маҳсулдорлиги ошади.

Жаҳондаги энг тараққий этган давлатларда ҳам бу технология — кунжарадан оқсил олиш ҳалигача жорий этилмаганини айтишди. Бу «Микрэл»нинг тезда дунёга машҳур бўлишига йўл очса, ажабмас.

Яна бир эътиборли жиҳати шуки, ундан нафақат чорвачилик жамоаларида, балки озиқ-овқат саноати корхоналарида ҳам истеъмол оқсили сифатида фойдаланиш мумкин.

● КРИМИНАЛ

АНДИЖОН ТОМОНЛАРДА

Қизиқ-қизиқ воқеалар содир бўлмоқда. Гарчанд бу воқеа Қувада, яъни 11-сонли «Қува» божхона масканида юз берган бўлса-да, унинг бир учи Андижонга бориб тақалади. Божхона маскани бошлиғи Обиджон Қодиров раҳбарлигида текширувда «Тошкент — Андижон» йўналишдаги 60-сонли поезднинг 21-вагонидан 502,5 литр спирт топилди. Спиртнинг умумий нархи 150 минг 750 сўмни ташкил қилар экан. Суриштирувларга кўра, андижонлик фуқаролар М. Зокирова, М. Қурбонова, Н. Ўринбоева ва Р. Шароповалар бу маҳсулотни Тожикистон Республикаси ҳудудидан ҳеч қандай ҳужжатсиз ноқонуний равишда олиб келаётганлиги аниқланди.

— Республикамиз ҳудудига ноқонуний равишда олиб кирилаётган спирт маҳсулотлари тўла мусодара қилинди, — деб хабарлайди Фарғона вилояти божхона бошқармаси бошлиғи, божхона хизмати полковниги И. Асқаров.

Телефонларимиз:
133-15-22, 133-52-55
133-07-48, 136-37-85

Соат милларини ЖЎШҚИН кузатди.

УШБУ СОНДА:

БОЛҚОНДАГИ ИШОНЧЛИ ҲАМКОР
ҚИШЛОҚҚА САНОАТ КЕЛДИ
ОТ МИНГАННИНГ БАРЧАСИ ЧАВАНДОЗ БЎЛАВЕРМАЙДИ
2-бет

ТАЛАБ ВА ТАКЛИФ
КУНДАЛИК ЭҲТИЁЖГА — КУНДА ЭЪТИБОР
ЯХШИ НИЯТ...
ШУНДАЙ ВАҚТЛАР КЕЛАДИ
3-бет

«АЛПОМИШ»НИНГ 1000 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН
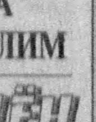
ДОСТОННИ ИЛК ХАТГА ТУШИРГАН ОЛИМ
ЧАҒОНИЁН ТАВСИФИ

4-бет

ОТ МИНГАННИНГ БАРЧАСИ ЧАВАНДОЗ БЎЛАВЕРМАЙДИ

Фарғона вилояти фаоллари билан суҳбатда мамлакатимиз Президенти қишлоқ хўжалигини юксалтириш, бу борада бошланган ислоҳотларни изчил давом эттириш, қишлоқ инфратузилмасини яхшилаш, оддий меҳнаткашларни ижтимоий ҳимоялаш чораларини кўриш каби масалалар билан бир қаторда қишлоққа саноатни олиб кириш муаммолари ҳақида ҳам куйиниб гапирдилар. Негаки, саноатнинг, кичик ва катта-катта завод ва фабрикалар, цех ва корхоналарнинг қишлоққа кириб келиши узоқ йиллар қалашиб ётган муаммоларни бартараф этишнинг оқилона йўли эканлиги кўриниб қолди. Вилоят ва туманларимизнинг чекка қишлоқларига бугун ана шундай индустриал тармоқ кириб келмоқда ва у қишлоқ аҳли ҳаётини тубдан ўзгартираётганлигининг гувоҳи бўлиб турибмиз.

Телевизордаги бу суҳбатни тинглар эканман, «Бизнес-фонд»нинг Навоий вилояти бошқармаси мониторинг бўлими бошлиғи Убайдулла Тешабоевнинг гаплари ёдимга тушди. У мамлакатимизда олиб борилаётган иқтисодий ислоҳотлар, хусусан, хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнесни қўллаб-қувватлаш борасидаги ишлардан мамнун бўлиб гапирди. Айниқса, саноатнинг қишлоқ ва овулларга кириб бориши, деҳқон ва чорвадорлар ҳам тадбиркорлик билан шуғулланаётганлигини айтар экан, мустақиллигимизга қайта-қайта шукроналар келтирди. Ўзининг Қарши чўлларида узоқ йиллар меҳнат қилганлиги, афсуски, ўша даврларда (шўро замонида — Э. Б.) бундай ишларни амалга ошириш учун имкон ҳам, имтиёз ҳам бўлмаганлигига таассуфлар билдирди.

— Ҳозирги кунда имкон ва имтиёзлар узоқни ўйлаб иш кўрганга очилдастурхондир, — дейди Убайдулла ака. — Имкон шуки, хоҳлаган киши тадбиркорлик билан шуғулланиши, шундан элу юртига, оиласига тўкинлик олиб келиши мумкин. Имтиёз шуки, тадбиркорлик тизими лойиҳасини тузса, келажак режа ва мақсадларини аниқлаб олса, давлат унга имтиёзли кредитлар ажратмоқда, солиқ ва бошқа тўловлардан маълум муддатга озод қилмоқда. Тадбиркор учун, каттами, кичикми, бизнес билан шуғулланувчилар учун бундан ортиқ имтиёз бўлмас!

Дарҳақиқат, республикамиз «Бизнес-фонд» ҳиссадорлик жамияти ва унинг вилоят бошқармаси томонидан 1995 йил октябрдан бошлаб, шу йил майига қадар вилоят бўйича 214 та лойиҳа учун 194,5 млн. сўмдан ортиқ кредит ресурслари ажратилган. Жумладан, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлаш учун 24 та лойиҳага 37,7 млн. сўм, деҳқон-фермер хўжаликларини ривожлантириш учун 133 та лойиҳага 80,6 млн. сўм, қурилиш ва саноатни ривожлантириш учун 9 та лойиҳага 6,1 млн. сўм, маҳаллий саноатни ривожлантириш учун эса 19 та лойиҳага қарийб 50 млн. сўм миқдорида имтиёзли кредитлар берилган. Бундан ташқари, аҳолига маиший хизмат кўрсатиш соҳасини юксалтириш мақсадида ҳам катта миқдорда кредит ресурслари ажратилган.

ҚИШЛОҚҚА САНОАТ КЕЛДИ

Албатта, бу рақамларни кўриб, унча-мунча одамнинг боши айланиб қолиши, ҳатто «тадбиркорлик иштаҳаси» очилиб кетиши ҳам мумкин. Бироқ амалий ишлар қандай бормоқда? Давлат томонидан берилаётган имтиёзлар ҳавога учиб кетмаяптими?

Биз Навоий шаҳридаги «Спорт моллари» фирмасининг Навоий тумани Қодир Раҳимов жамоа хўжалиги ҳудудида жойлашган ватин ва калава ишлаб чиқариш цехида бўлдик. Фирма директори Асад Рустамовнинг таъкидлашича, цех 1996 йил февраль ойида иш бошлаган. Хўжаликнинг мева қуритиш цехига мўлжалланган биносини 500 мингга сотиб олган. Россиядан ип-йигирув цехи дастгоҳларини 5 млн. 725 минг сўмга, ватин ишлаб чиқариш цехини 200 минг сўмга харид қилишган. Ватин цехининг бир сменадаги ишлаб чиқариш қуввати 3 минг кв. метр, йигирув дастгоҳиники эса 80-100 кг. Биз цехда бўлганимизда фақат ватин ишлаб чиқарилаётган экан.

— *Хомашёни қаердан оласизлар? — сўраймиз цех бошлиғи Исроил Тўраевдан.*

— Хўжаликлардан. Чорвачилик туманлари хўжаликлари билан шартнома тузилган.

— *Қанча маош оласиз?*

— 4-5 минг сўм атрофида.

— *Маҳсулотлар реализацияси қандай бормоқда?*

У елка қисди ва фирма директорига юзланди. Билдикки, унинг вазифаси бошқа экан.

— Бу йил ҳисобидан бир метр ҳам сотганимиз йўқ, — изоҳ берди Асад Рустамов.

— *Калавани-чи?*

— У ҳам омборда турибди. Ҳозир 80 минг кв. метр ватин ва 2,5 тонна калавамиз тайёр. Бир-икки жойдан харидорлар келишди. Аммо олишга пули йўқ. Мол айирбошлашни таклиф қилишяпти.

— *Бу усул маъқул эмасми?*

— Маъқул. Аммо унинг омборида йиллаб ётган молни биз нима қиламиз. Ўтмас мол кимга керак?

— *Сизнинг маҳсулотларингиз ҳам ўтмаётган экан-ку?*

— Насиб қилса, ўтади. Бунинг харидорлари кўп.

— *«Бизнес-фонд»дан қанча кредит олгансиз?*

— 5 млн. 725 минг сўм.

— *Қанча муддатга?*

— Тўрт йилга.

— *Қанчасини қайтардингиз?*

— Ҳали қайтарганимиз йўқ. Кредит фоизининг 1,5 миллионини тўладик, холос.

Ватин цехи эса тинимсиз ишлаяпти. Йигит ва қизлар ҳам ўз вазифаларини чаққонлик ва сезгирлик билан адо этмоқда. Уларнинг барчаси шу яқин атрофдаги қишлоқлардан. Умид ва ишонч уларни шу даргоҳга етаклаб келган. Цех бетўхтов ишлаб турса, хомашё етарли бўлса, маҳсулотларнинг харидорлари кўпайса — уларнинг ошиғи олчи. Бу эса кўп жиҳатдан Асадбекнинг тадбиркорлигига, ишбилармонлигига боғлиқ. Ҳарқалай, унинг ҳам умиди катта, режа ва интилишлари улкан. Цехдан чиқар эканмиз, биз ҳам уларнинг ишига омад тиладик, остонангиздан харидорларнинг оёғи аримасин, дедик.

— Биз хусусий тадбиркорлар ва кичик бизнес соҳиблари фаолиятини мунтазам кузатиб борамиз, — дейди Убайдулла ака. — Шу йил 1 майга қадар 29 марта мониторинг текшириш ўтказилди. Жумладан, ажратилган имтиёзли кредитларни текшириш жараёнида 3 та лойиҳа мақсадсиз ишлатилганлиги аниқланди. Бу сумма 969,3 минг сўмни ташкил қилади. Ҳозирги кунда ушбу кредитларни қайтариш бўйича иш олиб борилмоқда. «Маг», «Бумеранг», «Тутзор», «Феникс», «Алмаз», «Наргиза» каби фирмалар ва кичик корхоналар фаолиятини банкротлик ва санация қўмитаси билан биргаликда текширганимизда ҳам қатор нуқсонлар борлиги аниқланди.

— *Қишлоқ тадбиркорлари билан ишлаш қай аҳволда?*

— Биласизми, халқимизда бир мақол бор: от минганнинг барчаси чавандоз бўлавермайди. Боя сиз «тадбиркорлик иштаҳаси» деган иборани ишлатдингиз. Бу бор гап. Одамлар кўраяптики, тадбиркорларни давлат қўллаб-қувватлаяпти, кўплаб имтиёзлар бераяпти. Сиз айтгандай, бу гапни эшитиб, иштаҳаси очилиб кетади баъзи бировларнинг. Югуриб бизнинг олдимизга келишади. «Ҳа нима гап?» «Кредит беринг, қишлоқда фалон завод очмоқчиман».

Ҳе йўқ, бе йўқ, кеча мактабни тугатган бола ибн Ҳаттоб каби бир юмалаб фермер ёки қурилиш бошлиғи бўлмоқчи. Ёки вино қимматлашса, винзавод, шакар камайса, шакар заводи очмоқчи бўлишади. Пул топгунча, ҳисоб топ, дейдилар. Масалан, Нурота шаҳрида 1996 йил кўн заводи ишга тушди. Заводга 3 млн. 600 минг сўм имтиёзли кредит берилди. Ҳозир завод ишлаб чиққан маҳсулотлар шундайлигича омборда ётибди. Хўш, нега шундай? Биринчидан, бизда маркетинг таҳлили йўқ, иккинчидан, маҳсулотларимизнинг сифати талабга жавоб бермайди. Ёки Навбаҳор туманидаги «Навбаҳор» жамоа хўжалигидаги фермер Ҳамид Пўлатовнинг фаолиятига бир назар ташланг. Раҳбарларнинг қистови билан у 5-6 та молини гўштга топшириб юборади. Хўжалик эса шу йили санацияга тушиб қолади. Энди эса қишлоқ тадбиркори молларининг пулини ололмай гаранг. Шу тумандаги «Нуриддин» фермер хўжалиги бозордан мол олади. Уч-тўрт кун ўтгач, моллари бирин-кетин ўла бошлайди. Афсуски, моллар суғурталанмаган эди. Кўраяпсизми, қишлоқ тадбиркори нафақат иқтисодий омилларни билиши, балки ҳуқуқий тафаккурини ҳам юксалтириши керак экан.

Биз вилоят туманларидаги, аниқроғи, қишлоқларда фаолият кўрсатаётган тадбиркорлик аъмоллари билан танишар эканмиз, шитоб билан ишлаётган, эл-юртга мўлкўл маҳсулот бераётган корхоналарни ҳам, ҳали ишлари ўлда-жўлда бўлган кичик бизнес соҳибларини ҳам кўрдик. Бу борада ҳали муаммолар сероб. Зеро, ҳаётнинг ўзи муаммосиз бўлмайди. Гап ана шу муаммони қандай йўл ва усул билан бартараф этишда. Ҳарқалай, навоийлик «бизнес-фонд»чиларнинг бу борадаги интилиш ва режаларида зиёбахш нимадир бор. Бизнинг ҳам ниятимиз шуки, ушбу зиё қишлоқ тадбиркорларининг йўлларини ҳамиша нурафшон этиб турсин!

Парда ЖУМАЕВ,
Эсиргап БОЛИЕВ.

РАСМИЙ ТАШРИФ МУНОСАБАТИ БИЛАН

БОЛҚОНДАГИ ИШОНЧЛИ ҲАМКОР

Болгария ҳақида гап кетганида, мутахассислар унинг иқтисодиёти сўнгги йилларда жадал суръатлар билан ривожланаётганини таъкидлашади. БМТ вакиллари аҳолининг турмуш даражаси, соғлиқни сақлаш, таълим ва ижтимоиётнинг бошқа соҳаларига киритилаётган хорижий сармоялар бўйича бу мамлакат тобора юқори поғонага кўтарилаётганини қайд этишган.

Болгария иқтисодиётининг муҳим тармоқларидан бири транспорт коммуникацияларидир. Мамлакат катта денгиз, йирик автотранспорт ва темир йўллар кесишадиган ҳудудда жойлашган. Бу борада Болгариянинг, айниқса, Туркия билан чегарадош ҳудудлари анча катта ўрин тутади. Бу ердан Яқин Шарқ, Осиё ва Европани боғлайдиган анъанавий савдо йўллари ўтади. Қора денгиздаги порт ва паромлар ҳам Болгария иқтисодиётига дурустгина фойда келтиради.

Болгарияда молия соҳасида юз бераётган ўзгаришлар ҳам ўзига хос. Ўтган йилнинг ёзида ҳукуматга бўйсунмайдиган Валюта кенгаши тузилди. Ушбу кенгаш тамомила мустақил орган бўлиб, давлат бюджетининг харажатлари, пул қадрсизланиши даражаси ва бошқа муҳим молиявий жараёнларни назорат қилади. Унинг ташкил этилиши билан мамлакатда инфляция суръатларини кескин камайтириш, давлат қарзларини минимал даражага келтиришга эришилди. Кейинчалик кенгаш ташаббуси билан чет эл сармояси ҳақидаги қонунга ўзгартишлар киритилди. Бу эса мамлакатга хориж капитали оқимини кучайтирди.

Молия соҳасидаги ўзгаришлар саноат секторига ҳам ўз таъсирини ўтказмоқда. Жаҳон бозорида 90-йиллар бошида йўқотилган ўринлар қайта эгаллана бошлади. Ташқи савдода Европа Иттифоқи мамлакатлари ва бошқа Ғарб давлатларининг ҳиссаси тобора ортмоқда. Буни қуйидаги рақамлардан ҳам билиш мумкин: ўтган йили Италия, Греция, Туркияга экспорт ҳажми ўртача 17 фоизга, АҚШга эса 14 фоизга ортди. 1997 йилда мамлакатнинг ташқи савдо айланмаси 9,8 миллиард АҚШ долларини ташкил этди. Айни вақтда хориждан маҳсулот олиб кириш камайиб бораётир. Ўтган йилги ташқи савдо натижалари экспортнинг умумий ҳажми импортнинг умумий кўрсаткичидан қарийб 400 миллион АҚШ долларига кўплигини кўрсатди. Бу йил И. Костов ҳукумати ялпи миллий маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмини 1997 йилгига нисбатан 4 фоиз юксалтириш режасида.

Болгариянинг ташқи сиёсатидаги ўзгаришларга келсак, улар орасида Шимолий Атлантика Ҳарбий Альянси ва Европа Иттифоқига кириш борасидаги саъй-ҳаракатлар алоҳида ўрин тутишини таъкидлаш жоиз. Айни кунда ҳар икки тузилма билан муттасил музокаралар давом этмоқда. Иқтисодиётдаги ўзгаришлардан ташқари, ҳарбий соҳадаги ислоҳотларга ҳам эътибор сусайгани йўқ. Оддий қуролли кучлар тўғрисидаги халқаро шартномага мувофиқ мамлакат қуролли кучларининг сафи қисқараётган бўлса-да, ҳарбий техника НАТО андозалари даражасига чиқарилмоқда. Аскар ва офицерларнинг жанговар тайёргарлиги оширилаётир.

Ўзбекистон — Болгария муносабатлари хусусида шуни айтиш мумкинки, икки мамлакат ҳукуматлари ва халқлари ўртасидаги дўстлик билан йўғрилган муносабатлар бугунги кунда янгича асосда ривожланиб бормоқда. Ишбилармонлар даражасидаги мулоқот ва алоқалар ҳам кундан-кун кенгайиб бормоқда. Фикримизнинг тасдиғи учун шу йил бошида юртимизга Болгария ташқи ишлар вазири Надежда Михайлова билан йирик ишбилармонлар гуруҳи ташриф буюрганини эслатиб ўтишнинг ўзи кифоя. Ушбу ташриф чоғида Н. Михайлова Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов томонидан қабул қилинди ва республика ҳукумати вакиллари билан музокаралар ўтказди. Ушбу ташриф асносида ўзаро ҳамкорликни янги поғонага кўтаришга асос бўладиган кўплаб таклифлар ўртага ташланди.

23 июнь куни Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовнинг Болгарияга расмий ташрифи бошланади. Йўлбошчимизнинг Софияга ушбу сафари давлатларимиз ўртасидаги дўстона муносабатларнинг янада мустаҳкамланишига, ҳукумат, ишбилармон доиралар, илм-фан, маданият ва санъат вакиллари даражасидаги ҳамкорлик алоқаларининг янгича руҳда ривож топишига муносиб туртки бўлишига шубҳа йўқ. Зеро, ҳамкорлик учун ҳар икки мамлакатда ҳам имкониятлар етарли.

Анвар БОБОЕВ,
ЎзА шарҳловчиси.

МАРКАЗИЙ БАНКДА

МУҲИМ ВАЗИФАЛАР БЕЛГИЛАБ ОЛИНДИ

Республика Марказий банки бошқарувининг кенгайтирилган мажлиси бўлиб ўтди. Мажлисда Марказий банк бошқаруви аъзолари, департаментлар директорлари, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар Бош бошқармалари ҳамда республикадаги барча тижорат банклари раислари қатнашди.

Уни Марказий банк раиси Ф. Муллажонов бошқарди.

Мажлисда Президент Ислом Каримовнинг халқ депутатлари Қашқадарё вилоят кенгашининг навбатдан ташқари сессиясида сўзлаган нутқидан келиб чиқадиган вазифалар муҳокама этилди.

Таъкидланганидек, ўтган даврда мамлакатимизда макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш борасида эришилган натижалар янада мустаҳкамланди. Ялпи ички маҳсулот ҳажми ортди. Банклар томонидан "Ўзбекистон Республикасининг Марказий банки тўғрисида" ҳамда "Банклар ва банк фаолияти тўғрисида"ги қонунларни ижро этиш, иш ҳақи, пенсия ва ижтимоий нафақаларнинг ўз вақтида берилишини таъминлаш, банк тизимида раҳбар ходимларни танлаш ва жой-жойига қўйиш ҳамда банк ахборотларини муҳофазалаш борасида муайян ишлар амалга оширилди.

Шу билан бирга, айрим тижорат банклари муассасаларининг иш ҳақи тўловлари бўйича узилишларга йўл қўяётган хўжалик субъектларига иш ҳақларининг ўз вақтида тўланишини таъминлаш борасида етарли амалий ёрдам кўрсатмаётгани айтиб ўтилди. Марказий банкнинг айрим Бош бошқармалари раҳбарлари эса бундай салбий ҳолатларга чек қўйиш юзасидан етарлича чора-тадбирлар кўрмаётгани кескин танқид қилинди ва шундай камчиликларга йўл қўйган банк раҳбарларига нисбатан қатъий жазо чоралари қўлланди.

Шунингдек, мажлисда тижорат банклари раҳбарлари зиммасига ўзларига қарашли банк муассасаларида раҳбар ходимларни танлаш ва жой-жойига қўйишда салбий ҳолатларнинг олдини олиш, банк тизимини ҳалол ва ишчан раҳбар ходимлар билан тўлдириш, ёш, иқтидорли мутахассисларнинг жаҳондаги нуфузли халқаро молия ташкилотларида малака ошириб қайтишларини таъминлаш вазифаси юклатилди.

Банк раҳбарларининг эътибори шаҳар ва туманларда бозор иқтисодиёти тузилмаларини шакллантиришга жиддий эътибор бериш, бу борада банкларнинг ролини ошириш юзасидан аниқ чора-тадбирлар ишлаб чиқиш зарурлигига қаратилди. Шу билан бирга, бу ишда ортиқча расмиятчиликларга чек қўйиш, сансалорликларнинг олдини олиш ҳамда қуйидан чиқаётган ташаббусларни вақтида қўллаб-қувватлаш лозимлиги уқтирилди.

Мажлисда жорий йилда банк тизимининг устувор вазифалари — мамлакатимизда макроиқтисодий ва молиявий барқарорликни таъминлаш, инфляция даражасини қисқартириш, устувор тармоқларни қўллаб-қувватлаш, кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш, энг муҳими, жорий йилни яхши кўрсаткичлар билан якунлаш зарурлиги алоҳида таъкидланди.

(ЎзА)

АВТОМОБИЛСОЗЛАР УЧУН ОРОМГОҲЛАР

"ЎзДЭУавто"нинг меҳнаткашлар ва уларнинг оилаларини ижтимоий муҳофаза қилиш ва соғломлаштириш дастури амалда бажарилмоқда.

Масалан, автомобилсозларнинг фарзандлари бепул йўлланма билан Андижон вилоятининг гўзал масканларида жойлашган учта ёзги соғломлаштириш оромгоҳларида дам олади. Касаба уюшмасининг ташаббуси билан корхонада ҳар бир смена учун бепул овқатланиш ташкил этилган, одамларни ишга олиб келиш ва уйига олиб бориб қўйиш учун транспорт ажратилган. Улар йилига икки марта коржома ва пойабзал билан таъминланади.

— Бугина эмас, — дейди "ЎзДЭУавто" касаба уюшмаси қўмитаси раиси Мирфозил Алимов. — Оила йилида элликка яқин ходимимиз Ўзбекистон шифохоналари ва дам олиш уйларида саломатлигини мустаҳкамлаб қайтди. Улар йўлланма қийматининг атиги ўн фоизини тўлади, холос. Машинасозлик ва металлургия ходимлари касаба уюшмаси вилоят қўмитаси ёрдами билан ёзги дам олишга яна 150 та йўлланма олдик. Бу йил республика шифохоналарига жами 1200 автомобилсозни юборишни режалаштирганмиз.

К. НИЗОМОВ,
ЎзА мухбири.

Мустақиллик одимлари

ЯНГИ АСР ЙЎЛИ

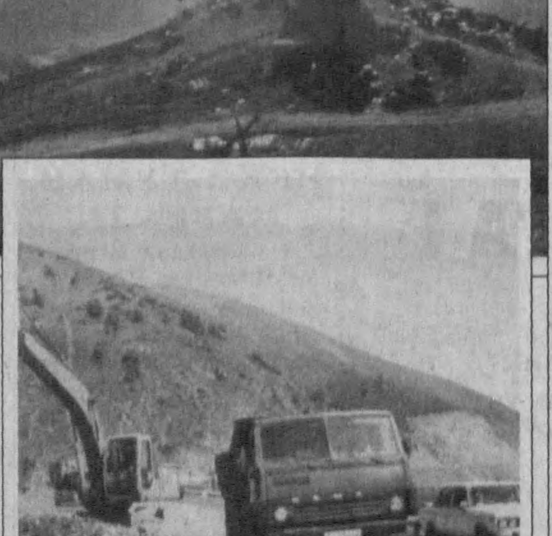

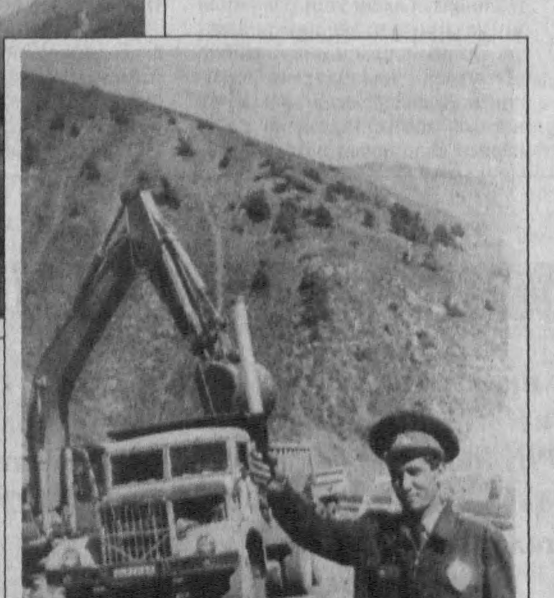

Тиёншон тоғи этагидаги Қамчиқ (денгиз сатҳидан 2268 метр баланд) ва Резак (ундан сал пастроқ) довонларида қурилаётган ер ости йўлларини ўзбек автомобилчиларини йигирма биринчи асрга олиб чиқадиган йўл, дейиш мумкин.

Қояларни тешиб ўтиш осон эмаслигини ҳамма билади...

Бу — чиройли гапнинг ўзигина эмас. Жаҳондаги етук экспертларнинг башорат қилишларича, янги асрда иқтисодиёти тез юксалиши кутилаётган республикамиз учун бу йўл нақадар муҳим аҳамиятга эга экани барчага аён, албатта.

Мамлакатимиз харитасига назар ташласак, республикамизнинг барча минтақаларини гуллаб-яшнаётган гўзал Фарғона водийси билан боғлайдиган ягона йўл — шу йўл экани аён бўлади.

Машинада юрганлар республикамиздаги энг баланд довоннинг хусусиятини яхши билишади: қиш бошланиши билан апрель ойининг ўрталарига қадар қорнинг қалинлиги, муз, қорбўроннинг уриб туриши, 40 даражалик совуқ туфайли бу ердан умуман ўтиб бўлмайди, кўклам билан ёзда эса, сел ва кўчки хавфи кучаяди. Кузда ҳам аҳвол бундан яхши бўлмайди, албатта...

Шунинг учун ҳам Ўзбекистон Республикаси ҳукумати Тошкент — Ўш йўлини Ангрен сув омборидан бошлаб то Фарғона водийси текисликларига қадар қайта қуриш ҳақида қарор қабул қилган, бу қарорда Қамчиқ ва Резак довонларида ер ости йўлларини қуриш ҳам кўзда тутилган эди.

1998-1999 йилларда бу ер ости йўллари ишга туширилиши билан улардан ҳар кеча-кундузда 12 мингта машина ўта олади!

Узунлиги 891 метрлик Қамчиқ тоннели билан 368 метрлик Резак тоннелининг эни 12,5 метр бўлади ва улардан бир вақтнинг ўзида ҳар икки томонга машиналар қатнайверади.

— Энг хавфли жойлар анча тепада қолади, — дейди "Ўзавтойўл" концернининг қурилаётган объектлар дирекцияси бошлиғи ўринбосари Улуғбек Муслимов. — Янги йўл илгаригисидан 87 метр пастда бўлади. Ер ости йўллари қурилгани, сел хавфи бўлган жойларга тўсиқлар қўйилиши ҳамда сел оқимини ўтказиб юборадиган бошқа иншоотлар барпо этилиши туфайли бу йўл жаҳон андозаларига тўла жавоб беради.

Бу — республикамизнинг бутун ҳудудида автомобиль ҳаракати хавфсизлиги таъминланади, деган гап!

Йўлнинг охири бўлмайди. Ер ости йўлларини барпо этиш, тоғ довонларида янги йўллар қуриш ўзбек автойўлчиларининг одатдаги ишига айланган. Бироқ айни пайтда истиқбол ҳам унутилгани йўқ. Олдинда Буюк Ипак йўлини қайта тиклайдиган, ҳозирча учта мустақил давлатни бир-бири билан боғлайдиган замонавий Андижон — Ўш — Урумчи йўли қурилиши турибди...

Янги — XXI аср йўли. У эртанги кунга қараб кетмоқда...

Р. ШАГАЕВ.

ҲАМКОРЛИК САМАРАСИ

«ЎзДЭУтекстиль» компанияси буюртмаси асосида Охунбобоев туманининг Умаров номли жамоа хўжалиги ҳудудида тўқимачилик корхонаси қурилиши бошланди. Бу ерда 213 та тўқимачилик ва 27 та йигирув асбоб-ускуналари ўрнатилади. Японияда тайёрланган мазкур дастгоҳлар шовқинсиз ишлайди, унумдорлиги эса юқори.

Бугун-эрта бу корхонага янги дастгоҳлар келтирилади.

Набижон СОБИР,
«Халқ сўзи» мухбири.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки ахбороти

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки 1998 йил 23 июндан бошлаб ҳисоб ва божхона тўловлари учун хорижий валюталарнинг сўмга нисбатан қуйидаги қийматини белгилади:*/

1 Австралия доллари	55,64	1 Норвегия кронаси	12,07
1 Австрия шиллинги	7,24	1 Польша злотийси	26,44
1 Англия фунт стерлинги	152,02	10 Португалия эскудоси	5,00
10 Бельгия франки	24,69	1 Сингапур доллари	55,44
1 Голландия гульдени	45,19	1 СДР	122,75
10 Греция драхмаси	3,00	1000 Туркия лираси	0,35
1 Дания кронаси	13,38	1 Финляндия маркаси	16,77
1 БАА дирхами	24,88	1 Франция франки	15,19
1 АҚШ доллари	91,36	1 Швеция кронаси	11,53
1 Миср фунти	26,85	1 Швейцария франки	60,99
1 Ирландия фунти	128,27	1 ЭКЮ	100,74
1 Исландия кронаси	1,29	10 Жанубий Корея вони	0,66
10 Испания песети	6,00	10 Япония иенаси	6,64
100 Италия лираси	5,17	1 Россия рубли	14,77
1 Канада доллари	62,06	1 Украина гривнаси	44,39
1 Хитой юани	11,03	1000 Беларусь рубли	2,49
1 Қувайт динори	298,70	1 Латвия лати	152,27
100 Ливан фунти	6,04	1 Литва лити	22,84
1 Малайзия ринггити	23,09	1 Молдава лейи	19,27
1 Германия маркаси	52,94	1 Қирғизистон соми	4,82

****/ Валюта қийматини белгилаш чоғида Ўзбекистон Республикаси Марказий банки мазкур валюталарни ушбу қийматда сотиш ёки сотиб олиш мажбуриятини олмаган.***

ТАЛАБ ВА ТАКЛИФ

КУНДАЛИК ЭҲТИЁЖГА – КУНДА ЭЪТИБОР

БУНГА БУХОРО ВИЛОЯТИ САВДО КОРХОНАЛАРИДА ҚАНДАЙ АМАЛ ҚИЛИНАЯПТИ?

Гап аҳолининг кундалик эҳтиёж молларига бўлган талабини қондиришга эришиш ҳақида кетар экан, тоталитар тартиблар барбод бўлгач, савдода юзага келган қийин вазиятни кўз олдимизга келтиришга тўғри келади. Тайёр хомашё базасига айлантирилган Ўзбекистонга энг оддий истеъмол маҳсулотлари, масалан, гугурт ёки ош тузи Украина ёхуд Болтиқбўйидан келтириларди. Ана шундай шароитда энг зарур озиқ-овқат ва бошқа кундалик эҳтиёж моллари билан талабни қондириш юзасидан кўрилган оқилона чоралар туфайли бу борада узилишлар бўлмади, аҳолининг норози бўлишига йўл қўйилмади. Эндиликда мамлакатимизда худди шу йўналишда олиб борилган сиёсатни кўз олдимизга келтирсак, буни моҳир шахматчининг рақиби ҳужумини бартараф этиш учун олдиндан пухта ўйлаб қўллаган чиройли комбинацияларига қиёслаш мумкин.

Аҳволни аниқроқ тасаввур қилиш учун мамлакатимиз раҳбари ва ҳукуматимиз томонидан қабул қилинган баъзи ҳужжатларнинг номини эслаш кифоя. 1994 йил 14 декабрда савдо хизмати кўрсатишни тубдан янгилашга туртки бўлган «Республикада савдони эркинлаштириш тўғрисида» Вазирлар Маҳкамасининг қарори қабул қилинди. Кейинги пайтда амалиётга жорий этилган «Савдо соҳасида монополиядан чиқаришни чуқурлаштириш тўғрисида» республика Президентининг Фармони (1997 йил 19 декабрь), «Қишлоқ савдосида мулкчилик муносабатларини, бошқарув тузилмасини такомиллаштириш ва монополиядан чиқариш чора-тадбирлари тўғрисида» Вазирлар Маҳкамасининг қарори (1998 йил 24 март) сингари ҳужжатлар аҳоли талаб-эҳтиёжларини қондириш борасида янги имкониятлар яратди. Борини асраб, тадбиркорлик билан йўл тутилгани туфайли пештахталарнинг тап-тақир бўлиб қолиши кузатилмади, ҳар қандай шароитда эҳтиёж моллари мавжуд бўлди. Ана шундай аҳвол ҳам мамлакатда барқарорликни таъминлаган муҳим омил сифатида қайд этишга муносиб.

Бироқ ҳамма жойда ҳар вақт имкониятлардан тўла фойдаланилмаяпти, баъзан харидор талаби унутилмоқда. Савдо ташкилотлари томонидан аҳолига, айниқса, қишлоқда яшайдиган одамларга энг зарур эҳтиёж моллари етказиб берилмаяпти. Бундай ҳоллар Қашқадарё вилояти кенгашининг шу йил 3 июндаги сессиясида яна бир марта таъкидланди.

Хўш, бу борада Бухоро вилоятида аҳвол қандай, истеъмолчи манфаатларини ҳимоя қилиш учун зарур чоралар кўрилаяптими?

Вилоятда аҳолини истеъмол маҳсулотлари ва бошқа кундалик эҳтиёж моллари билан таъминлаш борасида маҳаллий шароит ўрганилган ҳолда ўзига хос тадбирлар жорий этилган. Бу ерда ибратли тажрибалар ҳам, ҳали бозор иқтисодиёти талабларини тез илғаб олиб, унга мослашиш, иш тартибларини кескин ўзгартириш борасидаги муаммолар ҳам етарли. Кўзга бирдан ташланадиган манзара эса шундай: эндиликда истеъмол бозорини тўлдириш, деган биринчи босқич ортда қолгани, бундан кейин аҳоли талабидан келиб чиқиб, мижозларга арзон ва сифатли хизмат кўрсатиш, савдо маданиятини юксалтириш ҳақида кўпроқ ўйлаш лозимлиги кун тартибига чиққани маълум бўлади.

Шуниси эътиборлики, ҳукумат қарорларида белгилаб қўйилганидек, вилоятда савдо хизматини ташкил этиш тўлиқ маҳаллий бошқарув идоралари раҳбарларининг зиммасига юкланган. Хусусан, қишлоқ аҳлига ўсимлик ёғи, шакар, ун ва ун маҳсулотлари, чой, ош тузи, хўжалик совуни, гугурт етказиб беришда қатъий тартибга амал қилиниши бевосита вилоят ҳокимининг назоратида бўлган. Айниқса, кейинги икки йилда деярли ҳар бир йиғилишда у ёки бу туманда савдо хизматининг аҳволи ёхуд бирор маҳсулот билан таъминланиш узлуксиз муҳокама қилиб турилган. Савдо тармоқларининг асосий қисми хусусийлаштирилган, мулк шаклларини ўзгартирган шохобчалар фаолиятини мувофиқлаштириш, янада яхшироқ хизмат кўрсатишни ташкил этиш мақсадида ихтиёрий уюшмаларга бирлашишни ҳам бошлаб беришди: Когон шаҳрида 22 та хусусий дўконни бирлаштирган «Ҳамкорлик» уюшмаси тузилди. Кейинги икки йилда аҳолига етказиб берилган ун, ўсимлик ёғи, шакарнинг миқдори 10-20 фоиз ўсган. Марказлаштирилмаган усулда маҳсулот келтириш кўпайган.

Тўғри, ижобий далилларни қайд этиш «вилоятда мазкур соҳада жиддий нуқсонлар учрамайдими?» деган андишага олиб бориши табиий. Санаб ўтилган ҳолатлар эса аҳоли талабини қондириш борасидаги энг жўн чоралар бўлиб, уларсиз савдо хизматини ташкил этиш ҳақида гап ҳам бўлиши мумкин эмас.

Албатта, мавзу юзасидан мулоҳаза юритганда ўша жойнинг ўзига хос хусусиятларини ҳам эътиборда тутиш лозим бўлади. Бухоро қадимий маданият маркази сифатида минг йиллардан буён кўплаб савдо карвонларини кутиб олган, бу шаҳарда асрий анъаналарни ўзида мужассамлаштирган хизмат кўрсатиш удумлари сақланиб қолган. Ўз вақтида ҳам, ҳозир ҳам бухоролик қандолатчилар, ҳолвапазлар, ошпазларнинг санъати кўпчиликнинг таҳсинига сазовор бўлиб келмоқда.

Хуллас, вилоятда барқарор яшаб келаётган «Элга хизмат — олий ҳиммат» деган ақидага амал қилиниб, мураккаб шароитларда ҳам оқилона йўллар изланганини айтиб беришди. Алоҳида йўл-йўриқларда тартибга солинган 8 хил маҳсулот билан таъминланишда мустаҳкам тартиб ўрнатиш мақсадида хусусий ва давлатга қарашли бўлган 1012 дўконнинг рўйхати тузилиб, хизмат кўрсатиш ҳудудлари қатъий белгилаб қўйилди. Маҳсулот билан таъминланишда эса кўпроқ ички имкониятларга эътибор берилди. Олайлик, Когон шаҳрида нон маҳсулотлари комбинати, ёғ-экстракция заводи ва баққоллик идораси мавжуд. Уларнинг нимага қодирлигини шаҳар ҳокимлиги яхши билади ва қайси дўконга қанча маҳсулот етказиб беришини ёки бошқа туманларга айирбош қилишини назорат қилиб туради. Бу масалада пастдан юқоригача қатъий тартиб ўрнатилган ва уни ҳеч ким бузолмайди. Албатта, бундай иш усули — кечаги тажриба, бугун «қатъий назорат»га эҳтиёж йўқ, негаки, нон комбинати ҳам, ёғ-экстракция заводи ҳам энди юқорироқ қувват билан ишлаяпти ва янги муаммо—маҳсулотига харидор топиш устида кўпроқ бош қотиряпти.

Маҳсулот сероблигига эришилганлигини бошқа туман ва шаҳарларда ҳам кузатиш мумкин. Ҳатто республика «Ўзбекбирлашув» матлубот кооперациясидан берилган маълумотлар ҳам анчагина заҳиралар борлигини тасдиқлайди. Масалан, шу йил 1 июнгача бўлган маълумотларга қараганда, ўртача 227 кунга етарли ош тузи, 145 кунга етарли чой, 48 кунлик макарон, 36 кунлик совун, 20 кунга етарли ўсимлик ёғи мавжуд. Хуллас, барча маҳсулотлар бўйича кейинги йилларда биринчи марта шундай миқдордаги қолдиққа эришилган.

Биринчи босқич синовидан яхши ўтган савдо корхоналари бундан сўнг фаолиятидаги яққол камчилик — ишлаб чиқаришга эътибор берилмаганини бартараф этиш устида бош қотиришяпти. 12 киши меҳнат қиладиган, қарийб 1 миллион сўм айланма маблағга эга бўлган Когондаги «Нодир» савдо-ишлаб чиқариш корхонаси бошқалар каби фақат тижорат билан шуғулланиб келган. Бу йилдан бошлаб эса деҳқонлар билан фьючерс шартномаси тузиб, буғдойни арзон нархда сотиб олиш, ўз тегирмонида унга айлантириб, савдога чиқариш устида ўйлаяпти. Шубҳасиз, таннархи паст бўлган маҳсулот арзон нархларда харидорга етиб боради. Нархларни арзонлаштириш — эндиликда асосий мақсадлардан, бозорда маҳсулот айланишини тезлаштириш дастакларидан бири бўлиб қолмоқда.

Республика Вазирлар Маҳкамасининг шу йил 24 мартда қабул қилинган «Қишлоқ савдосида мулкчилик муносабатларини, бошқарув тузилмасини такомиллаштириш ва монополиядан чиқариш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори савдо тизимида, жумладан, Бухоро вилоятида тармоқнинг ички тузилмасини қайтадан кўриб чиқиш учун асос бўлди. Вилоят ҳокимининг 4 апрелдаги қарори билан савдо, умумий овқатланиш, тайёрлаш ва қайта ишлашга сафарбар қилинган ва турли йўналишларда ўзича фаолият кўрсатаётган 100 га яқин идоралар йириклаштирилиб, туман акциядорлик жамиятларига бирлаштирилди. Бундай ўзгаришнинг самарасини, дейлик, аниқ бир ташкилот фаолияти мисолида мулоҳаза қилиб кўрсак, савдо нуқталарининг марказлаштирилуви қандай амалий аҳамият касб этганини тушуниш осон бўлади.

Қайтадан ташкил этилган «Бухороматлуботсавдо» туман акциядорлик жамияти «Галаосиё», «Галаосиёнон», «Ором», «Наврўз», «Тайёрловсавдо» ҳиссадорлик жамиятларини бирлаштирди. Бундан 3-4 йил олдин «Галаосиё»нинг давлатдан 5,5 миллион сўм қарзи бор эди. Ишнинг кўзини билиб йўл тутилгани туфайли қарзлар узилди, фойда кўрилди ва жамият 6,6 миллион сўм айланма маблағ билан янги «Бухороматлуботсавдо» жамияти таркибига кирди. Энди янги тузилманинг 12 миллион сўм айланма маблағи бор. Маълум бўлишича, уларга қўшилган «Тайёрловсавдо»нинг кўпдан буён ишлатилмай келинаётган консерва цехи бор экан. Уни таъмирлаб, фойдаланиш учун 500 минг сўм ажратилди. Омборда туриб қолган жун, тери, қуруқ мева истеъмол бозорига жалб қилинди. Шундай қилиб, мақсаднинг бир нуқтада бирлаштирилиши янги имкониятлар эшигини очди.

Савдо ташкилотлари ҳиссадорлик жамиятларига етарли маблағ билан бирлашдилар, вилоятда қарзга яшаётган бирорта ҳам ташкилот йўқ. «Ғиждувонматлуботсавдо» эса ўтган йилни 10 миллион сўм соф фойда билан якунлабди. Маълум қилишларича, акциядорларнинг бир сўмлик қимматли қоғозига уч сўм дивиденд тўланибди. Матлуботсавдо уюшмаларининг тузилиши муносабати билан эса айни пайтда эски акциялар ўрнига янги сертификатлар беришга қарор қилинди. Бунинг барча ташкилий томонлари, жумладан, қимматли қоғозларни «Вақт» республика депозитарийсида жойлаштириш тадориги ҳам аллақачон кўриб қўйилган экан.

Шу ўринда юртимизнинг дунё ҳамжамиятига кириб бориши барча жабҳада, жумладан, бухоролик тижорат аҳлининг фаолиятида қандай имкониятлар очганига бир мисол келтириб ўтишни лозим топдик. Бундан кейин янги чиқариладиган акцияларнинг 24 фоизи хорижий сармоядорларга сотилади. Бундай муносабатнинг ишбилармонлик томони шундаки, чет элликлар ўз технологияларини келтириб, келишилган маблағни олибоқ жўнаб қолмайдилар, балки ҳамкорликда қурилган корхонанинг самарали, барқарор ишлашидан, демак, узлуксиз даромад кўришдан манфаатдор бўладилар. Маълум бўлишича, акцияларни сотиб олишга тайёр ҳамкорлар етарли экан.

Вилоятда бўлганимизда, кўплаб савдо ходимлари, тижоратчилар билан суҳбатлашдик. Уларнинг барчаси юртимизда тармоқнинг ривожи учун кўрилаётган чоралардан хурсанд эканликларини изҳор этишди. Айниқса, хусусийлаштириш ва савдонинг эркинлаштирилиши кенг имкониятлар уфқини очди. Энди шўро замонидан қолган «тарозидан уриш», «харидорни алдаш» сингари қаллоб усуллар билан бойиб бўлмайди, энди чинакамига тадбиркорлик билан ишлаш керак, дейишди улар. Энг оддий ҳақиқат — ҳозирги шароитда мижознинг чўнтагидан уриб қолинадиган «чойчақа»дан кўра унинг ишончи қимматлироқ. «Савдода товуқни эмас, тухумини ейиш керак», дейди «Сайфулложон» хусусий фирма дўкони директори С. Шарипов.

Бозор иқтисодиёти талаблари асосида ишни ташкил этаётган корхоналар янгича шароитнинг афзаллигини тезда илғаб олишаяпти, ўз фаолиятларини шунга мослаштиришаяпти. Шу ўринда табиий савол туғилади: бир вақтлар тепадан қатъий ўлчовлар билан тақсимланган маҳсулотларни аҳолига етказиш билан шуғулланиб келган туман, вилоят савдо идораларининг фаолияти энди қандай бўлиши керак? Маълумки, эски шароитда бундай идоралар, юмшоқ қилиб айтганда, савдо ишига халақит берарди: сунъий тақчилликни юзага келтириш учун харидоргир молларни яшириб қўяр, уларни ортиқча нархда пуллар, аҳволни чалкаштириш учун белкуракни бир томонга, дастани бошқа томонга жўнатарди.

Эндиликда эса ишлаб чиқарувчилар, сотувчи ва харидорларга ташкилий, техникавий, молиявий, иқтисодий масалалар бўйича маслаҳат бериш муассасалари (фирмалари)га — консалтинг хизматига эҳтиёжни ҳаётнинг ўзи кўндаланг қилиб қўяяпти. Ёки товарлар, маҳсулотларни қайта сотиш билан шуғулланувчи шахслар (фирмалар) — дилерлар ҳозирги замоннинг керакли ишбилармонлари ҳисобланади. Кўриниб турибдики, туман ёки вилоят бошқарув тузилмалари фаолиятни тубдан қайта қуришлари, ишлаб чиқарувчи ва истеъмолчи ўртасида тезкор хизмат турларини эгаллашлари учун имконият ва зарурат бор. Эътироф этиш лозим, ҳали бу борада қилиниши керак бўлган юмушлар кўп, савдодаги бошқарув тузилмаларининг замонавий усулларни ўзлаштириши талаб даражасида эмас.

— Бизнинг «Бухороматлуботсавдо» вилоят акциядорлик компаниясининг янги бошқарувида 20 ходимнинг ишлаши мўлжалланган, — дейди компания раисининг биринчи ўринбосари Муҳаммаджон Аҳмедов. — Ҳар бир ходимнинг юқори малакали, чет тилларни биладиган, дунё тижорат хабарлари маконида бемалол фаолият кўрсатадиган бўлиши учун ҳаракат қилаяпмиз. Бунинг учун ўқишлар, тажриба алмашишлар ташкил этаяпмиз, хорижий шериклар билан ёнма-ён ишлаб, уларнинг тажрибаларидан ўрганаяпмиз.

Юртимизда барча жабҳада дунё мезонлари сари интилаяпмиз. Бухоро вилоятида савдо хизматини ташкил этишнинг аҳволи имкониятлар етарли эканини, бироқ улардан тўла фойдаланилмаётганини кўрсатиб турибди. Шундай экан, ҳали бу борада амалга оширилиши лозим бўлган юмушлар бисёр.

Ҳаким САТТОРИЙ.

ХАБАРЛАРДА ҲАЁТ АКСИ

«ЁЗ ТАБИАТИ» КЎРИК-ТАНЛОВИ

Тошкентдаги "Боғи эрам" истироҳат боғида пойтахт туманларида ташкил этилган мактаб оромгоҳлариаро "Ёз табиати" кўрик-танловининг якуний босқичи бўлиб ўтди. Унда оромгоҳларда фаолият кўрсатаётган экологик гуруҳлар ўзаро куч синашди.

Чилонзор туманидан Н. Қалимқулова, Юнусобод туманидан Д. Ёвмутдинова, Акмал Икромов туманидан А. Ғозиев биринчи ўринни эгаллади.

М. ОДИЛОВА.

ЎҚУВЧИЛАР ҚУВОНЧИ

Риштон туманидаги Қипчоқ қишлоғи ўқувчи ёшларининг азалий орзуси ушалди. Улар республика мустақиллигининг етти йиллигини замонавий янги мактабда нишонлайди.

Янги мактабни тумандаги хўжалик ҳисобида ишловчи 78-механизмлашган кўчма колонна бунёдкорлари қуриб битказди. 360 ўринли билим даргоҳида ўқувчиларнинг назарий ва амалий билим олишлари учун барча шарт-шароит яратилади. Замонавий ускуналар билан жиҳозланган синфхоналар, спорт заллари улар хизматида бўлади.

Туманда байрамгача кўплаб маданий-маиший иншоотлар ҳам ишга туширилади. Жумладан, Қалайнов ва Дутир қишлоқларида замонавий даволаш пунктлари очилади. Табиий газ ва тоза ичимлик суви билан таъминланди.

Расулжон КАМОЛОВ.
ЎзА.

ЯХШИ НИЯТ...

ШУНДАЙ ВАҚТЛАР КЕЛАДИ

«Юрт кезинг, жаҳонгашта бўлинг. Кишида ҳавас уйғотадиган воқеа-ҳодисаларни, нимаики нарсаларни кўрсангиз дилингизга тугиб қўйинг, ўрни келганда улардан фойдаланинг», деган экан алломалардан бири. Ҳар гал сафарга отланар эканман, йиллар синовидан ўтган бу оқилона сўзларни эслайман. Ҳаётда асқотадиган ибратли воқеаларни ҳаяжон билан ёдга оламан. Мажористоннинг Балотон кўли соҳилида жойлашган Журналистларнинг халқаро дам олиш уйида кўрганларим ва бугун баҳам кўрмоқчи воқеаларим эзгу хотиралар сирасидандир.

ЭГАСИЗ РАСТАЛАР

Келганимиздан икки-уч кун ўтгач, атрофларни бир айланиб, кўздан кечириш нияти туғилди. Эрталабки нонуштадан сўнг сафарга чиқдик. Бизга тушунтиришдики, бу ерлар асосан дам олиш, ҳордиқ чиқариш ҳудуди бўлиб, ҳовли-жойларнинг кўпчилиги ўзига тўқ кишилар (асосан будапештликлар)нинг дала ҳовлиси ҳисобланаркан. Улар ёзда шу ерга оиласи билан кўчиб келишаркан, кузда эса яна қайтиб кетишаркан.

Сайру томошамиз давом этади. Мажорлар уйларини ҳовлининг кўча томонига эмас, этагига қуришар экан. Девор деган нарса йўқ, темир панжара билан айлантириб олинган. Ҳовли ҳам, уйлар ҳам яққол кўриниб туради. Кўркам, дид билан қурилган. Ҳовли ўртасида албатта фаввора, унинг атрофида эса халқ эртак ва ривоятларида куйланган қаҳрамонларнинг, турли ҳайвон ва паррандаларнинг ҳайкаллари. Бирор уй, деразa ромлари-ю эшиклари, қўйингки ҳовлини ўраган темир панжаралар бири иккинчисига ўхшамайди. Кўркамликда ким ўзарга ўйнагандек, хонадон соҳибининг нозик дидидан сўзлайди. Панжарали бир дарвоза олдида беихтиёр тўхтаб қолдик. Қайси кўз билан кўрайликки, кўча йўлагида хонтахта турарди. Унинг устида иккита ёғоч қути. Уларнинг бирида эзилганроқ нок, иккинчисида эса сара, сархиллари. Ҳар иккисининг тепасидаги картон қоғозга нархи ёзилган. Ўртада тарози, унинг ёнида кичкина картон қути. У иккига бўлинган — бир томонида қоғоз пуллар, иккинчисида эса тангалар. Атрофга қараймиз — ҳеч зоғ йўқ. Бироз юрдик. Чамаси, икки юз қадамчадан сўнг худди шундай яна бир эгасиз растага дуч келдик.

Яширмайман, ҳавасимиз келди. Ният қилиб икки кило нок олдик. Пулини ўзимиз қолдириб, қайтимини ҳам ўзимиз олдик. Руҳан бир погона кўтарилгандек сездик ўзимизни. Шу-шу, нок оладиган бўлсак, дам олиш уйининг биқинидаги бозорчага эмас, балки инсон деган номни улуғловчи, ишонч нималигини кўрсатувчи ўша дала ҳовлилари эшиги ёнидаги эгасиз расталарга борадиган бўлдик.

Эсласангиз, шўро даврида «сотувчисиз» дўконлар ташкил этиб кўрилганди. Хонанинг тўрт томонидан тўрт ходим ҳар бир қадамингизни, кўл ҳаракатларингизни ўта хушёрлик билан кузатиб туришарди. Эшик олдида ҳисоб-китоб қилаётганингизда кассир худди тешворгундек сизга қараб, «бошқа нарсалар олганингиз йўқми» деган саволни албатта, берарди. Ҳижолатдан жавоб беришга ҳам тил бормасди.

КОСТЮМ НИМА БЎЛАДИ?

Берлиндан келган эр-хотин немис ҳамкасбларимиз билан танишиб қолдик. Вақтимиз бўлди дегунча уларни хонамизга таклиф қилиб, чойхўрлик қилардик. Ликопчаларда майиз, данак, туршак, ёнғоқ, баргак, бироз суви қочган бўлса ҳам ёғлик патир. Иккаласи ҳам кўнгли очиқ, дилбар одамлар экан. Бир амаллаб суҳбатлашамиз, сўз тополмай қолганимизда имо-ишоралар билан фикримизни бир-биримизга тушунтирамиз. Мен Олмонияда бўлганим ва ўн икки кун мобайнида унинг бир қанча шаҳар ва қишлоқлари билан танишганлигимни айтганимдан сўнг янги танишларимизнинг қулфи-дили ўн чандон очилиб кетди.

— Бизларда таклиф бор, — дейишди улар кунларнинг бирида. — Ўтирган бўйра, юрган дарё, деган гап бор. Биз ўз машинамизда келганмиз. Фурсатдан фойдаланиб, саёҳат қилсак.

Жон деб рози бўлдик. Саёҳатни мамлакат пойтахти Будапештдан бошлайдиган бўлдик. Эртасига нонуштадан сўнг ҳаё-хут деб йўлга тушдик. Атрофни завқ билан томоша қилиб бораяпмиз. Ҳаммаёқ саромжон-саришта, йўллар текис ва равон. Кун жуда исиб кетганидан костюмларни йўлдаёқ ечиб олгандик. Пойтахтда машинадан тушганимиздан сўнг костюмларимизни қўлимизга олмоқчи бўлдик. Шунда ҳамроҳларимиз:

— Нима қиласизлар ортиқча юк қилиб, сайр қилишингизга халақит беради-ку? — деб уларни машина ичидаги илгакларда қолдиришди. Кейин ичи қизиб кетмасин деб машинанинг ҳамма ойналарини очиб қўйишди. — Биз эр-хотин буёғи қандай бўлди, дегандек бир-биримизга маъноли қараб қўйдик. Машина эшикларини қулфлашмади ҳам.

— Қани, кетдик! — дейишди улар бамайлихотир.

Бу гўзал шаҳарни завқ билан томоша қилдик. Истироҳат ва ҳайвонот боғларида бўлдик, тарихий жойларни кўздан кечирдик. Лекин яширмаймиз, кўнглимизнинг бир чети хижил эди. Ахир костюмларимиз машинада, унинг ойналари эса очиқ. Биз ўша пайтда юртимиздаги аҳволдан келиб чиқиб, безовта бўлаётгандик.

Хуллас, кечки соат бешларда Дунай дарёси соҳилига яқин жойда қолдирган машинамиз ёнига қайтиб келдик. Қарасак, ҳаммаси жой-жойида, қандай қолдирган бўлсак, шундайлигича турарди. Эр-хотин «қой-ил» дегандек бир-биримизга мамнун қараб қўйдик.

БЎЛИШИ МУМКИН ЭМАС

Саноқли кунларнинг баракаси бўлмас, деганлари рост экан. Буни қаранг, яна бир ҳафтадан сўнг юртимизга қайтар эканмиз. Керакли ҳужжатларингизни беринг, расмийлаштиришимиз зарур, дейишди бизга. Хонамизга қайтиб келгач, даставвал паспортларимизни изладик. Жомадонларни кўздан кечирдик, кийимларимизнинг чўнтакларини титкиладик, ҳатто тўшакларимиз тагини ҳам қарадик. Паспортларимиз йўқ. Бизни ҳаяжон босди. Энди нима қилдик? Раҳбаримизга бориб, воқеани айтдик.

— Чатоқ бўлибди, — деди у қошларини чимириб, — жуда чатоқ. Айтинг-айтинг, жосуслар олмаган бўлсин. Яна бир яхшилаб қаранглар, топилмаса, Будапештдаги элчихонамизга борамиз, то сизларга юртимиздан янги паспорт юбормагунларича, сизлар ўша ерда, ҳеч қаерга чиқмай, яшаб турасизлар.

Кайфият бузилди. Ҳеч нарса татимай қолди. Нега дам олиш уйи ходимларининг сўзига кириб, дераза ва эшикларни ҳар доим очиқ қолдирдик, деб ўзимизни ўзимиз койир эдик. Чамаси руҳий ҳолатимизни сезди шекилли, биз билан хийла қадрдон бўлиб қолган дам олиш уйининг навбатчиси ҳол-аҳвол сўраган бўлди. Ҳаяжон ва изтироб ила аҳволни тушунтирдик.

— Бундай бўлиши мумкин эмас, — деди у ўта хотиржамлик билан. — Шу ерда ишлаётганимга ҳадемай ўн йил тўлади. Бирор кимсанинг игнаси ҳам йўқолмаган. Сизлар ҳозир ҳаяжондасизлар. Хонангизга киринглар, муздек душ қабул қилиб, сўнг бамайлихотир нарсаларингизни яна бир бор кўздан кечиринглар.

Товба деймиз, биз нима аҳволдамиз-у, унинг бемалол-хўжалигини қаранг. Шундай бўлса ҳам унинг айтганини қилдик. Фарзандларимиз учун олган совғаларни кўздан кечира бошладик. Кенжатойимиз бу йил мактабга боради, деган ўй билан унга портфель олгандик. Буни қарангки, паспортимизни унинг ичига солиб қўйган эканмиз. Ҳайрият-ей.

* * *

Қадимги юнон тарихчиларининг ёзиб қолдирган эсдаликларида айтилишича, Турон юртида олтин-кумушдан ясалган буюмлар ерда ётган бўлса ҳам то эгалари келиб, олмагунча, уларга ҳеч ким тегмас экан. Биз шундай ҳалол зотларнинг авлодларимиз. Мустабидлик даврида ҳалоллик ва нопоклик аралаш-қуралаш бўлиб кетди. Мустақиллик шарофатила ўзлигимизни, авлод-аждодларимиз кимлигини англай бошладик. Юқорида сўзлаб берган воқеаларим, аслида, қадимда ўзимизда ҳам оддий ҳолат бўлган. Зеро, ҳар бир жонзот, ҳатто дов-дарахт ҳам албатта, ўз зотига тортади. Инсон эса инчунун. Бу — ҳаёт қонуни. Шундай кунларни кўриш насиб этсин ҳаммамизга.

Исмоил СУЛАЙМОНОВ, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими.

ХИРМОН ДОНГА ТЎЛЯПТИ

(Ўз мухбиримиздан). *Тошкент тумани деҳқонлари мева-сабзавот ва полизчилик билан бир қаторда бошоқли дон экинларидан ҳам мўл ҳосил етиштириш ҳаддисини олишди. Бугун мавжуд 2250 гектар ғаллазорларда ўрим-йиғим айни қизғин паллага кирган. «Скифянка», «Санзар-8», «Интенсив» навли уруғлик сепилган майдонлардан 40 центнергача қирмизи дон янчиб олинмоқда.*

Мавсумда пешқадамлик қилаётган «Ўзбекистон» жамоа хўжалиги ғаллакорлари куни кеча режани ошиғи билан бажардилар. Давлатга 850 тонна сара дон сотилди.

Жўра Бобохонов, Баён Олтойбеков, Турғун Билолов бошлиқ бригадаларда оилавий пудрат асосида меҳнат қилаётган ғаллакорлар ҳар гектар майдондан 50-55 центнердан хирмон кўтаришди.

Тўлабий номли, «Тошкент» жамоа хўжаликларида ҳам ҳосилдорлик юқори эканлиги қайд этилмоқда.

Саратон бошидаёқ ғалла ҳосили йиғиштириб олинган майдонларга такрорий экинлар — сабзавот, картошка, чорва озуқаси учун маккажўхори уруғи қадалади. Бу ишларга асқотадиган техника, уруғлик, кимёвий ўғитлар ҳозирданоқ тахт қилиб қўйилди.

СУРАТЛАРДА: «Тошкент» жамоа хўжалигида етиштирилган мўл ҳосил йиғиштириб олинмоқда; даладаги ҳосилни хирмонга уюшда ички ишлар идоралари ходимлари ҳам фаоллик кўрсатишяпти.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган суратлар.

"МУЛОҚОТ" САҲИФАЛАРИДА

Инсон учун дунёда тинчликдан улуғроқ неъмат йўқ. Чунки тинчлик ва барқарорлик бор жойдагина тараққиёт, гўзаллик ва яшариш, ханда ва қаҳқаҳа ҳукмрон.

Уруш ўтган кўчаларда тўйлар бўлмайди, турфа рангда гуллар очилмайди, куй ва қўшиқлар янграмайди. "Мулоқот"нинг 3-сонида тинчликка бағишланган мақолалар кўп. Улардан бири Ҳамид Зиёевнинг "Буюк ўзгаришлар ва порлоқ келажак кўзгуси" мақоласидир. Унда Президентимиз Ислом Каримовнинг олти жилдлик асарлари хусусида, юртимиздаги тинчлик ва осойишталик, мамлакат тараққиёти ҳақида ҳикоя қилинади.

Янги сонда эълон қилинган Мираҳмад Абдуллаевнинг "Маданият, маънавият, маърифат" мақоласи ёшларни маънавий баркамолликка ва покизаликка чақирса, Анвар Чориевнинг "Мустақил фикрловчи шахс" мақоласи моддий ва маънавий маданият дурдоналарини ўзлаштириш инсонни табиатан ўзгартиришини асослаб берган. Профессор Назар Ражабов ўз мақоласида "Ватан ҳисси унинг эгаси бўлмиш халқни севмоқ, ҳурмат қилмоқ, қадрига етмоқ ва эътироф этмоқ демакдир", дейди. Журналист Рашид Раупов ўз мақоласида тасаввуф илмининг намояндалари Аҳмад Яссавий деҳқончилик, Занги ота чўпонлик, Баҳоуддин Нақшбанд газламага гул босувчи, Саид Кулол эса кулолчилик ва пахсачилик билан шуғулланиб луқмаи ҳалол топганларини, улар ҳаромдан ҳамиша ҳазар қилганликларини эслатиб, ҳозирги бозор иқтисодиёти шароитида юртдошларимизни ана шу назари тўқ боболаримиздан ибрат олишга чақиради.

Шунингдек, Роҳатой Сафарованинг "Тил - тафаккур калити" мақоласида "Саводхонликнинг бугунги вазифаси инсоннинг ўз тили имкониятларини чуқур билишдан бошланади" дейилади. Миллийлик бу ҳар қандай халқнинг ўз тилига, урф-одатига, маданиятига ва тарихига нисбатан меҳр-муҳаббати, садоқатидир. Бу улуғвор вазифа оилада ва халқ таълими тизими масканларида ўз ечимини топади.

Ҳеч шубҳасиз, Рўзимат Жўраевнинг "Халқ дипломатияси тинчлик кафолати", Муродилла Олтибоевнинг "Эътиқод ва ақл", Зоир Чориевнинг "Жасорат тимсоли", Дилрабо Кенжаевнинг "Кўнгил маърифати", Сарвар Очилнинг "Ҳазрат Али камолоти", Нажмиддин Низомиддиновнинг "Туркий тил қачон Ҳиндистонга кириб келган?" мақолалари ҳам ўқимишлилиги билан журналхонларга манзур бўлади.

Ёш олим Нажмиддин Мирмаҳмудовнинг "Ҳадис илмининг султони" мақоласи жаҳон илм-фан ва маданиятида тенги йўқ бобомиз Имом Бухорий ҳаёти, ижоди ва аъмоли ҳақида ҳикоя қилади. Мақолада Имом Бухорийнинг камонбозликдаги маҳорати борасида шундай сатрлар бор: "Бухорий камонбозликни пухта ўрганган эди. Варроқининг айтишича, кўпинча камонбозликка чиқардилар. У киши билан шунча юриб, бирон марта ўқи хато кетганини билмайман".

Публицист Дониёр Бегимқуловнинг "Эзгуликка чорловчи шеърият" мақоласида Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Орипов шеърлари қизиқарли таҳлил этилади.

Яқинда заҳматкаш ёзувчи Маҳкам Маҳмуд Арастунинг "Ахлоқи кабир" асарини ўзбекчага ўгирди. 3-сонда ана шу нодир асардан намуналар ўқийсиз. Ўйлаймизки, янги сонда ҳам Саид Аҳмад қаламига мансуб "Устара тигидаги битиклар"ни ўқиб беихтиёр лабингизга табассум югуради.

Давлатмурод САЪДУЛЛАЕВ.

«АЛПОМИШ»НИНГ 1000 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН

ДОСТОННИ ИЛК ХАТГА ТУШИРГАН ОЛИМ

«Алпомиш» достонининг атоқли ўзбек бахшилари томонидан куйланган нусхаси ёзиб олинганига роппа-роса 75 йил тўлди. Бу ноёб вариант ўзбекнинг жаҳонга танилган туркологи, машҳур луғатшуноси, ўзбек фольклорининг асосчиларидан профессор Ғози Олим Юнусов томонидан эл жировлари – бахшилари Ҳамроқул ота ва Фозил ота Йўлдош ўғиллари оғзидан 1922 йили ёзиб олиниб, 1923 йили «Билим ўчоғи» журналининг 2-3-қўшма сонида тўлалигича эълон қилинган эди.

Ғози Олим асли туркшунос, қолаверса, ўзбек тилшуноси ва адабиётшуноси бўлганлиги учун ҳам достоннинг руҳини тўла сақлаган ҳолда саҳв этган. Бу ноёб нусха 20-ва 30-йилларнинг қатағонликлари туфайли, аниқроғи, «миллатчи», «большевизм душмани», «пантуркист», «Миллий истиқлол»чи сифатида 1938 йилда отиб ташланган олимнинг қисмати билан ёндош ҳолда ўқиш ва уқишдан, таҳлил этишдан маҳрум этилган эди. Аниқроғи, достон ёзма адабиётга кўчди-ю... Кўп ўтмай кўзлардан беркитилди, таъқиқланди.

Ниҳоят, истиқлол туфайли атоқли олим ва унинг қаламига мансуб бўлган маънавий бойлигимиз «Алпомиш» ҳам «оқланди». Аммо достон ҳали қипчоқлар талаффузида биринчи бор ёзиб олинган ҳолда ўқувчилар ҳукмига ҳавола этилмаган эди.

Камина ушбу нусхани топиб, атоқли фольклоршунос Ғози Олим қандай руҳда ёзиб олган бўлса, шундайлигича араб имлосидан ўгирди. Бу албатта нашрга тайёрланган бошқа вариантлардагидан тубдан фарқ қилади. Қуйида «Алпомиш» достонининг бу ғаройиб нусхасидан бир қисмини эътиборингизга ҳавола этамиз..

Ҳайдарали УЗОҚОВ,
тарих фанлари доктори, профессор.

Маштон энди очуланиб туради. Пўта белбав билан бувади. Эшагига миниб олиб шум Маштон ўз элига қораб инди-жўнади. Айни чошка кунлар мунжол бўлғонда, Қоражонға йўлда дучор келади. Қоражон қарчиғосин қўлға қўндириб, ўрдакни отнинг эгар қошиға қўйиб, от ўйнатиб келаётиб, онасини кўради. Отини жиловини тортиб Маштонға қараб бир сўз деди:

Қоражон:

– Алал бўлсин ийна соған ол бўлсин,
Гап сўрайин ийна соған жўл бўлсин?

Маштон:

– Чилбир қўлга Бойсари бой келибди,
Ўн минг элман Чилбир қўлга қўнибди,
Тойча хонға бир фуқаро бўлибди,
Ўзбекнинг уйига, болам, бордим мен,
Меҳмон бўлиб уй тўрига қўндим мен,
Ўзбек элдинг қўнғон жери жой экан,
Ҳайдағони тўфон қўра мол экан,
Қораб эдим мен ўзбекдинг тўрига,
Ўн тўр ёшлик жолғиз қизи бор экан,
Шул қизининг қораб эдим юзига,
Ойдан равшан, лабзи ширин бол экан,
Бойбичага уч овиз сўз бердим мен,
Шул ўзбекнинг овулидан келдим мен,
Жолғиз қизин оти экан Барчиной,
Санга қуда бўлиб болам келдим мен,
Очилғон гул кун чиқғонда сўлғудай,
Агар етса меним жўлим бўлғудай,
Бир қотинға сенинг кўнглинг тўлғудай.

Қоражон:

– Эна эшит меним ойтқон сўзимни,
Тўқсон улдан яхши кўрган ўзимни,
Кўгалдашнинг сен олдига борғонда,
Сира билдим дема ўзбек қизини!..

Мард Қоражон айни пешин жўнади. Тез замонда ўрдасиға келади. Ўрда овзиға мард Қоражон келганида тўқсон олпнинг энг кичкина Қўлбойи, Қоражонға бир сўз чиқиб сўйлади:

Қўлбой:

– Мард Қоражон, сўйламакка тилинг бор,
Ойдан равшан, ака сенинг жузинг бор.
Қўнғирот элидан бир бой кўчиб келибди,
Бахмал кийиз, чий қамиш уйи бор.
Чоңғороғи олтун, тоннови кумуш,
Бовлари жиякдан, увиғи биринч,
Атрофинда бордур тўқсон чотирлар,
Ул чотирда бордур тўқсон ботирлар,
Агар борсанг шул ўзбекнинг овлиға,
Ўзбек бирлан бирга келган элатда,
Ойдан тоза, кундан равшан хотунлар,
Шу элатда Бойсари деган зўри бор,
Ўн тўр ёшда Барчин деган қизи бор,
Ойдан равшан, чиройлидир юзлари,
Қоши қора, қуролойдай кўзлари,
Кўрган жигит кетолмайди олдидан,
Қизил юзли, ширин сўзли ўзлари,
Жўл журганда толар онинг беллари,
Қаламға сизилган онинг қошлари,
Ўн тўрга киргондир онинг ёшлари,
Жўл журганда орқасинда тўлғонур,
Қирқ кокили онинг қора сочлари.
Ёрошиққа кўрна кўйлак кияди
Оқ юзини жигит кўрса куяди,
Бўйнида бор онинг олтун кўчкуси
Одамди маст қилар анбар мушкиси
Оқ юзига ярашиққа хол қўйғон,
Упаминан эгнингди мўл қўйғон,
Кўрган жигит мени яхши кўрсин деб,
Чакачига качагини вол қўйғон!!!

Кўғалтош:

– Эшит деймаи тўқсон иним сўзимди,
Мен айтайин сизга бир-бир арзимди,
Ошиқ бўлдим эшитиб ман сифатин,
Олиб беринг менға ўшал Барчинди!

Қоражон:

– Бу габларни овизингға оласан,
Ярашиқа тилла қалқон соласан,
Тўқсон мардга маслаҳатни соласан,
Куёв бўлдим Бойсарибек қизиға,
Мен тирикда келинни қайтуб оласан.

Кўғалтош:

– Мен тирикда журтқа кимлар келади,
Мен тирикда санғга неға беради,
Эртан бориб Бойсарини кўрайин,
Барчин отли Барно қизин олойин.

Кўғалтош ман март Қоражон бувишти. Барчин учин, ака-ука уришди атрофида турғон тўқсон иниси икковининг жанжалиға жетишти, энг кичиги Қўлбой ботир сўз деди:

Қўлбай[1]:

– Ака бугун биз бу жерда туройиқ,
Эрта билан бир маслаҳат қилойиқ,
Тўқсон отқа тўқсонимиз минайик,
Тўқсон савит жарашиққа кесайиқ,
Эрта билан Бойсариға борайиқ,
Бойсарини бориб габга солайиқ,
Барчин қизин ўртамизға обчиғиб,
Сайлов билан бировимиз олайиқ!!

Тўқсон отни тўқсон ботир минади. Ярашиққа жияк савит кияди. Эрта билан номоз воқти бўлғонда, Бойсарининг овулиға келади...

Кўғалтош:

– Бойсари ака, эшит меним сўзимди,
Тўқсон полвон энг катти ўзимди,
Барчинойға тўқсон полвон толашдиқ,
Олиб чиқғин Барчин деган қизингди,
Барчиной сойласин бўлсин онго бош!

Бойсари:

– Айтқонинга эй Кўғалтош кўнмайман,
Мол эмасмен ҳайдовингга юрмасман,
Барчинойдинг Олпомишдай эри бор,
Ул турғонда сенга қизди бермайман,
Олпомишим бу чоқда ёшдур,
Ёш бўлса ҳам Қўнғирот элига бошдур,
Бу сўзинг эшитса Олпон келади.
Қирқ йигит ман бедов оти жилади
Қаст айласа Олқор элинг олади,
Тўқсонингға қирқ кун қирғин солади,
Бир барчин деб солма бошингға балони,
Бир Барчин деб қирқ Барчиннинг олади.

Кўғалтош:

– Тўқсонимиз олти ой сўнг келайлик,
Биз бу масосанго фурсат берайлик,
Олпомишди олиб келган бу ерга,
Қандай ғолиб экан биз-да кўрайлик,
Яхши бўса Олпомиш шу воқтда,
Барчинойди Олпомишқа берайик,
Олпомиш келса биздинг элимизга,
Майдон солиб ўз кучимиз синайик.

[1]. Достон таркибидаги талайгина сўзлар, атамалар Самарқанд вилоят шевалари талаффузига кўра икки, ҳатто уч хил шаклда ҳам ёзилган. Буни профессор тил хусусиятлари рангбаранглигини сақлаб қолиш учун атайин шундай ёзган. Масалан: Алпомиш-Олпомиш, Қўлбой-Кўлбой, яхши-ёмон, хон-қон, анга-онгго...

Буюк юртнинг қадим ўзани

ЧАҒОНИЁН ТАВСИФИ

Шудгорни қоқ ёриб ўтган йўл бўйлаб бораяпмиз. Бир-бирига туташ Оқмазор ва Дунё тепаликлари...Уларнинг иккала тарафида Сурхон ва Қизилсув дарёлари оқади. Дарёлар оша оппоқ қорга бурканиб, Ҳисор ҳамда Боботоғ чўққилари кўкка бўй чўзган.

Қуйида ястанган қадимий Чағониён тупроғи минг йиллардан сўзлайди. Мамлакатимизнинг забардаст археолог олимлари қадимий Чағониён маданияти, тарихи, маънавиятини озмунча ўрганишмади, дейсиз. Бундан бир неча йил олдин бу ерда кумуш тангачалар топилди. Аниқланишича, уларнинг бир томонига шоҳлар шоҳи Хисрав Ануширвон (Эрамизнинг VI асри иккинчи ярми) номи битилган, иккинчи томонига эса ҳукмдор расми зарб қилинган.

Чағониён тарихига оид қатор салмоқли ишларни амалга оширган республика санъатшунослик экспедицияси раҳбари Баҳодир Турғунов йирик шарқшунос олим В. В. Бартольднинг Шарқ қўл ёзмаларидаги Чағониён пойтахти ҳақидаги сўзларини қуйидагича умумлаштирди: «... шаҳар аҳолиси сон жиҳатидан Термиздан озроқ. Ҳудуди ундан анча катта. Бозор ўртасида кўп устунли пишиқ ғиштдан ишланган ҳашаматли масжид бўлган. Уйлар сопол қувурларда келтирилган сув билан таъминланган. Атрофда бир от бўйича келадиган кўкламзорларда қуш овланади... Араб сайёҳлари бу шаҳар ўрнини Термиздан тўрт кунлик йўл, яъни 90 чақирим деб ёзишган. Бу ҳозирги Денов ҳудудига тўғри келади».

1961 йилда Деновдан 9 чақирим жанубда жойлашган Будрач тепада археолог Ш. Тошхўжаев текширув ишлари олиб борди. Бир замонлар сув оққан қувурлар, шиша синиқлари, сопол идишлари топилди. Шаҳар кенг майдонни эгаллагани аниқланди.

Бугун туманда Будрач тепа ҳажмига тенг келадиган бошқа бирорта ҳам йирик шаҳар йўқ. Археологик материалларнинг ҳаддан ташқари кўплиги, XI-XII асрларда тайёрланган буюмларнинг синиқлари ҳунармандчиликнинг кенг тараққий этганини кўрсатади. Бу далиллар Будрач тепанинг Ўрта асрларда Чағониён пойтахти, амир қароргоҳи, Шарқнинг энг гўзал шаҳарларидан бири, шоирлар мадҳига (Дақиқий ва Фаррухий назарда тутилади-З.М.) муяссар йирик шаҳар бўлганлигини тасдиқлайди...

Орадан йиллар ўтади... Мўғул босқинчилари Чағониён давлатини хонавайрон қилиб, қишлоқ-шаҳарларини талаб, ўт қўйиб кетдилар. Чағониён шаҳрининг қайноқ ҳаёти сўнди. Шаҳар харобазорга айланди. Замонлар ўтиши билан шаҳарнинг ўтмишдаги шуҳрати унутилди.

Одамлар бошқа ерларга кўчиб кетишди. Кишилар кўчиб борган янги ерни Даҳа-и-нав деб аташади. Бу ҳақда Амир Темур замонидан қолган манбаларда маълумотлар сақланган. Яна боғлар, шудгор қилинган далалар, қад кўтарган бинолар пайдо бўлади...

Сурхондарё ўтмишини ўрганиш илми фидойиларидан яна бири профессор Эдуард Ртвеладзе таъкид ва таъбирларига кўра, Чағониён деган ном дастлаб 630 йилларга яқин будда монахи сайёҳ Сюан-Цзян қолдирган ёзувларда учраган бўлса-да, бироқ шаҳар бундан олдин ҳам мавжудлиги эҳтимолдан ҳоли эмас. Масалан, Чағониён номи сосонийлар шоҳи Хисрав I Ануширвоннинг (531-579 йиллар) тангаларига тақлидан шу ерда VI асрнинг охиридан то VII асрга қадар Бактрия ёзувида зарб этилган кумуш тангаларда ҳам учрайди. Чағониён номи Исломгача бўлган ёзма манбалар ва битиктошларда ҳам кўзга ташланади. Масалан, Афросиёб саройидаги катта ва кичик сўғд ёзувларида Чағониён элчиси VII асрнинг иккинчи ярмида ҳукмронлик қилган Самарқанд шоҳи Вархуман ҳузурига келгани баён қилинади.

«Чағониён атамаси қандай маънони англатиши ҳозирча фанга маълум эмас, - деб ёзади Ртвеладзе, эҳтимол у маҳаллий тил билан боғлиқдир. Зеро, чағониёнликлар қайси тилда сўзлашгани ҳам аниқланмаган, лекин улар бактрия тилини бирон шевасида сўзлашган бўлиши керак».

Бу жойларни асримизнинг VIII асрида босиб олган араблар уни «Соғониён» деб юритишган. Чунки арабчада «ч» ҳарфи йўқ. XV аср бошларида яшаб ижод қилган Маҳмуд ибн Вали «Баҳр ул-асрор» номли географияга оид асарида шундай ёзади: «Соғониён Мовароуннаҳрнинг энг катта вилоятларидан биридир. Уни Чағониён деб ҳам аташади, эндиликда Ҳисор номи билан танилган, зеро, унинг маркази Ҳисор Шодмон (шаҳри)дир».

X асрда номаълум муаллиф томонидан ёзилган «Ҳудуд ал-олам» («Олам чегараси») номли географияга оид асарда қайд этилишича, Чағониён аҳолиси – жанговар ва довюрак. Ҳавоси соф, тупроғи серҳосил, суви овқатни ҳазм қилишга ёрдам беради. Чағониён учқур отлари, жун кийимлари, гиламлари, шунингдек, мато бўяш учун ишлатиладиган буёқлари билан машҳур бўлган. Оқар сув серoблиги туфайли шаҳар атрофи дарахтзорлар билан қопланган. Бу жойларда қишда паррандалар ов қилинган. Шаҳар айниқса, X асрга келиб, Ўрта Осиёнинг маданий марказларидан бирига айланган. Машҳур форс-тожик шоирлари Дақиқий ва Фаррухийнинг ижоди айни шу шаҳарда барқ урган. Бу даврда Чағониён муҳим сиёсий аҳамиятга ҳам эга эди. Унинг муҳтажийлар сулоласидан чиққан ҳокимлари Абу Бакр Муҳаммад бинни Музаффар (Абу Али Чағониён)лар сомонийлар ҳокимиятида йирик ҳарбий ва маъмурий лавозимларни эгаллашган.

Шундан кўриниб турибдики, Чағониён ўрта асрларда йирик маъмурий марказга айланган ва олимларнинг бу шаҳар тарихига қизиқишлари бежиз эмас эди.

XIX асрга келиб кўпгина чет эллик ва рус олимлари мазкур кўҳна шаҳарнинг ўрнини аниқлашга кўп уринишди. Бироқ, ўша вақтларда шарқий Бухорога кириш амримаҳол бўлганидан олимлар кўҳна шаҳар ҳақидаги маълумотларни асосан ёзма манбалардан излай бошладилар. Ўрта аср араб сайёҳларининг сафарномалари билан мавжуд географик хариталарни қиёслаш орқали баъзилар уни Сариосиёда, аксари олимлар эса ҳозирги Деновнинг ўрнида бўлган деган фикрга келишди. Кейинги фикр тарафдорлари Маҳмуд ибн Валининг «Чағониён вилоятининг каттагина қисмини Деҳ-и-нав эгалладики, қадимда у Чағониён деб юритилган ва унинг пойтахти бўлган» – деган маълумотига асосланишди.

Шу тариқа Чағониён шаҳри ҳозир Денов ўрнида бўлган деган фикр яқин-яқинларгача ҳукмронлик қилар, бироқ уни исботлаш керак эди. Бу вазифани ҳал этишга асримизнинг олтмишинчи йилларида Ҳамза номидаги Санъатшунослик институтининг профессори Г. А. Пугаченкова раҳбарлигидаги Ўзбекистон санъатшунослик экспедицияси муваффақ бўлди. Экспедиция қатнашчилари археологик тадқиқотлар билангина чекланиб қолмасдан (маълумки, кейинчалик бу жойларда жаҳоншумул аҳамиятга молик бўлган Холчаён ва Далварзинтепа обидалари топилди), балки бутун вилоят ҳудудини синчиклаб ўрганиб, унинг археологик ва тарихий географиясини ўрганишни ўз олдиларига мақсад қилиб қўйган эдилар. Кўҳна Будрач шаҳрини топиш ҳам ана шу экспедицияга насиб этди. Мўғуллар истилосидан кейин шу вақтгача Чағониён шаҳри бутунлай вайрон бўлган эди, деган фикрга қарши ўлароқ экспедиция аъзолари уни янги жойда – работда қайта тикланганини исботладилар.

Чағониёнда узоқ вақтларгача, аниқроғи, VIII асрдаги араб истилосига қадар Бактрия ёзуви қўлланиб келинган. Ваҳоланки, Тоҳаристоннинг бошқа вилоятларида бу вақтда унинг ўрнига сўғд ёзувидан фойдаланилган.

Шаҳарлик қуролсозлар маҳорати ҳам юқори эканлиги манбаларда тан олинади. Дунётепадан пайконлар, қилич синиқлари ва бошқалар топилди. Заргарлик ҳам анчагина тараққий этган. Моҳир заргарлар қимматбаҳо тошлардан турли тақинчоқлар, узук, зираклар тайёрлашган.

Академик Иброҳим Мўминовнинг «Самарқанд тарихи» китобида айтилишича, Хунлар подшосининг элчиси етиб келгач, бундай деди: «Самарқанд шоҳига иззат-ҳурматимиз изҳор қилмоқ учун Чағониён подшоси Турантош ҳузуридан Самарқандга келдим. Мана, эҳтиром билан Самарқанд шоҳи олдида турибман. Сизлар менга ҳеч шубҳа билан қараманглар... Самарқанд ёзуви ва худосидан яхши хабардорман. Сизлар эса, омон бўлинглар. Шунингдек, хунлар подшоси ҳам...»

Кўриниб турибдики, Чағониён ўша давр дунё харитасидан файзли ўрин эгаллаган.

Юртимизнинг ҳали тўлиқ ўрганилмаган, бир ёдгорлиги сифатида Чағониён тавсифи эндиги насллар кўз ўнгида тўлиқ намоён бўлиши керак.

Зоир МАМАЖОНОВ,
Сурхондарё вилояти.

Мустақиллик тарихимизни, қадриятларимизни янада теранроқ ўрганишга имконият берди, шароит яратди. Айниқса, ўтмишимиз солномаси – музейлар фаолияти тубдан ўзгарди. Бу борадаги ҳукумат қарори жойларда ҳаётга кенг татбиқ этилаётир. Бахмал тумани ҳокимлиги ҳам бу ишга алоҳида эътибор бермоқда. Тумандаги Ўсмат посёлкасида фаолият кўрсатаётган туман тарихи ва ижодиёти музейидаги экспонатлар 300 га яқин қишлоқлардан тўпланган. Шунингдек, музейда юртимиз ободлиги, истиқлоли йўлида фидойилик кўрсатган кишилар ҳаёти ҳақида ҳикоя қилувчи кўргазмалар кишиларда катта қизиқиш уйғотмоқда.

СУРАТЛАРДА: ***80 ёшли Қуралай момо ёшларга ўтмишни ҳикоя қилиб бермоқда; музейнинг ички ва ташқи кўриниши.***

Т. ҲАМРОҚУЛОВ олган суратлар.

Жаҳон чемпионатида

КУЧЛИЛАР САРАЛАНМОҚДА

Футбол бўйича 16-жаҳон чемпионатининг сўнгги 3 кунида кутилмаган натижалар жудаям кўп бўлди. Агарда гуруҳлардаги имкониятларни ҳисобга оладиган бўлсак, «Н» гуруҳининг икки пешқадами – Аргентина ва Хорватия терма командалари 1/8 финал йўлланмасини чўнтакка жойлаб бўлишди. Япония ва Ямайка терма командалари эса икки учрашув натижасига кўра бирорта ҳам очко қўлга киритолмадилар. Демак, улар яна бир ўйиндан сўнг уйларига равона бўлишади.

Ушбу гуруҳнинг иккинчи тур учрашувларида Аргентина терма командаси Ямайка футболчиларини 5:0 ҳисоб билан мағлуб этган бўлса, хорватияликлар японларни ютди (1:0).

«F» гуруҳининг энг чиройли учрашуви 21 июнь куни бўлиб ўтди. Кейинги босқичга даъвогарлар – Германия ҳамда Югославия терма командалари ўйинида даъстлаб югославияликлар 2:0 натижа билан олдинда боришаётган эди. Бироқ немислар иккинчи бўлимда ҳисобни тенглаштиришга эришдилар –2:2. Тўпларни Моятович, Стойкович ҳамда Тарнат ва Берхоффлар киритдилар. Улар билан бир гуруҳда ўйнаётган АҚШ терма командаси эса муддатидан олдин Францияни тарк этадиган бўлди. Улар 21 июнь куни Эрон футболчиларидан 1:2 натижа билан мағлубиятга учрадилар.

«Е» гуруҳининг пешқадами – Голландия терма командаси иккинчи турда Корея футболчиларини йирик ҳисобда енгдилар – 5:0. Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, голландияликлар 3 дақиқа ичида рақиблари дарвозасини кетма-кет икки бор нишонга олдилар. Ушбу гуруҳдан Корея терма командаси икки учрашувда ҳам мағлубиятга учраб, учинчи ўйиннинг аҳамиятидан қатъий назар 1/8 финал босқичидан маҳрум бўлишди.

Шундай қилиб, 21 июнгача бўлиб ўтган жами учрашувларнинг натижаларига кўра Бразилия, Франция, Нигерия, Аргентина, Хорватия терма командалари олтитадан очко тўплаб, 1/8 финалга кўтарилдилар. Италия, Дания, Голландия, Мексика, Германия, Югославия терма командаларида тўрттадан, Эрон ва Руминияда учта, Норвегия, Чили, Австрия, Парагвай, Англия, Бельгия футболчиларида иккитадан, Шотландия, Марокаш, Камерун, ЖАР, Испания, Болгария футболчиларида эса биттадан очко бор. Улар ҳам 1/8 финалга чиқиш имкониятига эга. Ямайка, АҚШ, Корея, Япония, Саудия Арабистони терма командалари жаҳон чемпионатининг чорак финалига чиқиша олмади. Кеча G гуруҳида иккинчи тур учрашувлари ўтказилди. Ушбу гуруҳнинг дастлабки туридан кейин Колумбия ҳамда Тунис футболчиларида бирорта ҳам очко йўқ эди.

Иккинчи турда Аргентина терма командасининг ҳужумчиси Габриэл Батистута бир учрашувда рақиби дарвозасига уч туп киритишга муяссар бўлди ва тўпурарлар сафига қўшилди.

Нормурод МУСОМОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

«Н» гуруҳи

	Ў	Ю	Д	М	Т–Н	О
Аргентина	2	2	0	0	6-0	6
Хорватия	2	2	0	0	4-1	6
Япония	2	0	0	2	0-2	0
Ямайка	2	0	0	2	1-8	0

«F» гуруҳи

	Ў	Ю	Д	М	Т–Н	О
Германия	2	1	1	0	4-2	4
Югославия	2	1	1	0	3-2	4
Эрон	2	1	1	0	2-2	3
АҚШ	2	0	0	2	1-4	0

«Е» гуруҳи

	Ў	Ю	Д	М	Т-Н	О
Голландия	2	1	1	0	5-0	4
Мексика	2	1	1	0	5-3	4
Бельгия	2	0	2	0	2-2	2
Корея	2	0	0	2	1-8	0

ОБ-ҲАВО

Гидрометеорология Бош бошқармасининг хабар беришича, 23 июнда Қорақалпоғистонда, Хоразм, Бухоро ва Навоий вилоятларида ҳаво бироз булутли бўлади, ёғингарчилик бўлмайди, кечаси 21-26, кундузи 36-41 даража иссиқ бўлади.

Қолган ҳудудларда ҳаво ўзгариб туради, айрим туманларда қисқа муддатли ёмғир ёғиши ва момақалдироқ бўлиши мумкин. Момақалдироқ пайтида шамол кучайиб, тезлиги секундига 15-20 метрга етади.

Самарқанд, Жиззах, Сирдарё ва Тошкент вилоятларида кечаси 18-23, кундузи 33-38 даража иссиқ бўлади. Пойтахт вилоятининг тоғли туманларида кечаси 12-17, кундузи 22-27 даража иссиқ бўлади.

Қашқадарё ва Сурхондарё вилоятларида кечаси 20-25, кундузи 35-40 даража иссиқ бўлади. Фарғона водийси вилоятларида кечаси 17-22, кундузи 31-36 даража иссиқ бўлади.

Тошкентда ҳаво ўзгариб туради, айрим жойларда қисқа муддатли ёмғир ёғиши, момақалдироқ бўлиши эҳтимоли бор. Момақалдироқ пайтида шамолнинг тезлиги секундига 15-17 метрга етиши мумкин. Кечаси 18-20, кундузи 34-36 даража иссиқ бўлади.

(ЎзА)

Ўзбекистон Республикаси Президенти девони жамоаси масъул ходим Раҳмон Қўчқоровга онаси
Ўлмасхон ая ҚЎЧҚОРОВАнинг
вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

«ХАЛҚ СЎЗИ» «НАРОДНОЕ СЛОВО»

Бош муҳаррир
Аббосхон УСМОНОВ

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

БЎЛИМЛАР:
Парламент 133-57-34;
Ҳуқуқ ва қонунчилик 136-07-94;
Иқтисодиёт 136-36-65;
Қишлоқ хўжалиги 136-37-85
Маънавият 136-35-60, 132-10-65;
Хатлар 136-29-89, 133-07-48;
Фан, туризм, спорт ва ҳарбий ватанпарварлик 132-12-08;
Халқаро ҳаёт 132-11-15;
Котибият 133-10-28;
Эълонлар 136-09-25.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 00001
Буюртма Г — 096. 34565 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган.
Қоғоз бичими А—2
Газета IBM компьютерида терилди ва оператор Сергей ЛУКИН томонидан саҳифаланди.
Таҳририятга ҳажми 5 қоғоздан зиёд материаллар қабул қилинмайди.

МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП,
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 32-уй.

Навбатчи муҳаррир — Қ. Эшматов.
Навбатчи — Ш. Каримов.
Мусаҳҳиҳ — Ш. Машраббоев.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41. Босишга топшириш вақти—21.00 *Босишга топширилди: 22.35* 1 2 3 4 5 6